

Inhoud

Deze brochure werd gerealiseerd door de Studiedienst van de Intergewestelijke Brussel van het ABVV, Keizerslaan 34, 1000 Brussel.

In samenwerking met
vzw Centrale Culturelle Bruxelloise

Verantwoordelijke uitgever: Paul Binje
Vormgeving: Aanzet/MakingMagazines, Gent

Met de steun van
de Vlaamse Gemeenschap

De teksten geven het standpunt weer van de auteurs.

VOORWOORD

Het Bureau van de ABVV-
Intergewestelijke Brussel 1

SYNDICALISTEN TEGEN FASCISME EN RACISME: GESCHIEDENIS VAN EEN STRIJD

- Tussen de twee oorlogen:
De Unie van de Socialistische Antifascisten,
bijdrage van Dominique Fervaille 2
- Van WOII tot nu:
De strijd van het ABVV tegen het totalitarisme,
interview met Georges Debunne 5
- Bezoek aan Auschwitz: een project
met een hoge menselijke waarde,
bijdrage van Baudouin Ferrant 9

VRIJHEID EN TOLERANTIE

- Jacques Rozenberg: Een levende mens
die doorheen de dood is gegaan,
door Andrée Rozenberg - Caillet 11
- Jacques Rozenberg: 1922-1999 12
- Relas van de eerste dag van
de Dodenmars Jaworzjno-Dachau,
door Jacques Rozenberg 13
- Programma van de campagne
"Vrijheid en Tolerantie" 14
- Werken van Jacques Rozenberg 16
- Brieven ter herinnering aan Jacques Rozenberg 18
- Getuigenissen van vakbondsmilitanten 20

ACTUALITEIT

- De neoliberale wereldorde en
de opmars van politiek populisme,
door Eric Goeman 22
- De vakbonden tegen extreemrechts,
racisme en discriminatie,
door Nouria Ouali 26
- Auschwitz vertelt ons over vandaag:
een syndicale visie,
door Baudouin Ferrant 29

Voorwoord

Kameraad, Mevrouw, Mijnheer,

We hebben het genoeg u deze brochure voor te stellen, resultaat van de werkzaamheden van een werkgroep¹ opgericht rond het thema “Auschwitz vroeger en nu”.

Na de tweede wereldoorlog zijn de extreemrechtse ideeën, bewegingen en partijen nooit echt verdwenen. Vandaag nemen zij in heel Europa een belangrijke plaats in op het politieke forum. Daarom vonden wij het belangrijk om deze brochure die u nu in handen heeft uit te geven. Ons verhaal begint bij de eerste antifascistische syndicale strijd (bijdrage van D. Fervaille), en gaat verder met het verhaal over de strijd tijdens de naoorlogse periode tot nu (interview met G. Debunne). Daarna bekijken we meer in het bijzonder het engagement van het ABVV-Brussel en zijn militanten vandaag (bijdrage van B. Ferrant).

In het middendeel van deze brochure stellen wij met schroom en met respect het werk en het denken van Jacques Rozenberg (1922-1999) voor. Hij was weerstander en overlevende van de kampen. Dit deel is een hommage aan zijn ideeën, zijn militantisme en het spiritueel erfgoed dat hij ons naliet. Wij nodigen u uit om op 20 februari aanwezig te zijn op de vernissage van de tentoonstelling met kunstwerken van Jacques Rozenberg (ABVV, Keizerslaan 34 te 1000 Brussel, 18 u).

Het derde en laatste deel omvat een aantal beschouwingen over de behandelde thema's. Eric Goeman, Voorzitter van Democratie 2000, maakt de link tussen kapitalisme en fascisme in deze tijden van “glo-

balisering”. Nouria Ouali, onderzoekster aan de ULB, stelt haar onderzoek voor over de strijd van de vakbond tegen racisme en discriminatie. Baudouin Ferrant geeft zijn syndicale visie en Mevrouw Andrée Rozenberg vertelt ons over haar man Jacques.

Deze brochure past in een brede campagne van het ABVV-Brussel tegen racisme en fascisme die door gaat tijdens de maanden februari en maart 2003. Parallel met de tentoonstelling – rode draad van de campagne – organiseren we verschillende activiteiten: een bezoek aan Breendonk en de Dossinkazerne (zondag 23-02-2003), een syndicale vorming (donderdag 27-02-03 overdag), de filmprojectie “Eens zullen de getuigen verdwijnen” van Lydia Chagoll (donderdagavond 27-02-03). Nadien nodigen we u ook uit om twee debatten bij te wonen: “Theoretische analyse van het fascisme en racisme” (donderdag 13-03-2003) en “Strategieën tegen dit gedachtengoed” (donderdag 20-03-2003). Woensdag 26 maart sluiten we deze campagne af met een multiculturele avond.

Deze brochure maakt deel uit van onze sensibiliseringsacties en wordt gebruikt in onze syndicale vormingen. Sommigen proberen het onveiligheidsgevoel te misbruiken, maar wij zeggen: NEEN, dat nooit meer! Wij nodigen u uit om onze waarden te delen: syndicalisme, socialisme en internationalisme zijn de basis van onze vakbondsacties. Werknemers, laten we ons verenigen!!! Laten we waakzaam blijven!!!

Het Bureau van de ABVV-Intergewestelijke Brussel

¹ In 1997 werd deze werkgroep opgestart. Een groep syndicale delegees namen deel aan een studiereis georganiseerd door de Auschwitzstichting. Gedurende 4 dagen ontdekten deze vakbondsafgevaardigden, onder begeleiding van Baudouin Ferrant, de onmetelijke vlakte van de kampen van Auschwitz-Birkenau en luisterden ze naar de waardevolle getuigenissen van overlevenden. Uit deze ervaring groeide een werkgroep die tot doel heeft om verder te gaan in de reflectie en de actie.

Tussen de twee oorlogen: Unie van de Socialistische Antifascisten

De Unie van de Socialistische Antifascisten (USAF) werd gesticht in 1933 en onderscheidde zich als een antifascistische voorhoede gespecialiseerd in de fysieke strijd. Strijden voor het socialisme maakte deel uit van hun strijd tegen het fascisme. Dominique Fervaille, Secretaris in de Algemene Centrale, geeft hier de bevindingen weer van haar zoekingswerk rond deze militante beweging.

WAT IS DE UNIE VAN DE SOCIALISTISCHE ANTIFASCISTEN (USAF)? WANNEER EN WAAROM WERD ZE OPGERICHT?

Dominique Fervaille: Het betreft een groepering ontstaan in 1933 gespecialiseerd in het antifascistisch gevecht. Ik zeg “gevecht” vermits hun antifascistische strijd zich vooral toespitste op het fysisch geweld tegen de fascistische groepen.

Een twintigtal jaar geleden heb ik de gelegenheid gehad om opzoekingen te verrichten over deze beweging. Ik was van oordeel dat de specifieke ervaring van deze groepering een zeker belang (weliswaar niet van eerste orde) kon hebben voor ons omdat het deel uitmaakt van het collectief geheugen van de arbeidersbeweging en van de strijd tegen het fascisme tussen de twee grote oorlogen van de 20ste eeuw.

En wat meer is, het lokaal van deze groepering die hoofdzakelijk Brussels was, was gevestigd in de Hoogstraat, 42 (jawell!) in een gebouw eigendom van de kooperatieve “Volkshuis”.

In 1926 had de Belgische Werklieden Partij (BWP) de “Militie Arbeidersverweer” (MAV) opgericht met het doel de activiteiten en de lokalen van de Partij te beschermen tegen de soms gewelddadige aanvallen van de paramilitaire fascistische groepen.

De Socialistische Jonge Wachten (SJW) waren talrijk vertegenwoordigd in de MAV. Stapsgewijs kenden de militias een meer offensief karakter terwijl extreem-rechts ook meer activiteiten ontplooit en nieuwe fascistische groepen opduiken. Rond het jaar 1933 zijn er verschillende strekkingen in de schoot van de BWP. De beweging van Paul Henri Spaak “Action Socialiste” en de SJW bekritiseren het legalisme en het reformisme van de BWP.

Leden van deze strekking zullen het USAF oprichten wanneer de BWP spreekt van de MAV te ontbinden (in het vooruitzicht van de wet van 1934 tegen de privé militias).

Het USAF heeft geen eigen politieke lijn. Het beweert op de lijn te staan van de Busselse Federatie van de BWP, maar het staat vooral op de politieke lijn die door de Socialistische Jonge Wachten wordt gevolgd.

Het definieert zich als een antifascistische voorhoede die zich toelegt op het fysisch gevecht. Tegelijkertijd verklaart zij dat de strijd tegen het fascisme globaal genomen deel uitmaakt van de strijd voor het socialisme.

Dit moet men in de kontekst van die tijd en van de internationale situatie situeren. In Italië en Duitsland hadden de fascistische groeperingen een klimaat van

geweld opgelegd. Dit had tot doel hun vijanden af te schrikken, hun macht te tonen en eventuele sympathisanten aan te trekken. Zij waren toen meester van de straat op het ogenblik dat ze de macht in handen namen.

Het USAF wil het imago van de fascistten in de straat breken. Voortgaand op politierapporten in de stad Brussel vanaf 1934, mag men stellen dat het USAF gedeeltelijk de straat overheerst en zelfs overgaat tot offensieve acties.

WAT WAS DE AARD VAN DE ORGANISATIE?

Het USAF heeft een paramilitair aspect: voor de gelegenheid draagt men een uniform, men paradeert op straat (opening van de 1 mei optochten), men doet allerlei trainingen (vechten, jiu jitsu, met wapens schieten, ...).

Sociologisch gezien, recruteert het in de minder begoede sociale middens. De meesten zijn jong (rond de twintig), arbeiders uit de verschillende sectoren of werklozen, vaak aangesloten bij vakbondscentrales en vooral bij de Socialistische Jong Wachten. In de Marollenwijk, blijken sommigen nochtans aan te sluiten voor het fysiek en paramilitair aspect van de strijd.

Ze zijn vooral sterk in de Marollen, in Sint-Gillis en in Anderlecht (de arbeiderswijken Bon Air, Moortebek, enz.)

De afdelingen Brussel-Stad en Anderlecht gaan blijkbaar vrij snel elk minstens 150 leden tellen.

Weinig vrouwen zijn lid van de beweging. De meesten beperken zich tot een andere functie (het observeren, patrouilleren, pamfletten uitdelen, koeriersrol vervullen, afleidingsmaneuvers verrichten tijdens acties).

Een politierapport over de gebeurtenissen in de Hoogstraat op 18 juni 1934 omstreeks 19u55 illustreert vrij duidelijk de uitstraling van het USAF in de volkswijk van de Marollen. Ik citeer:

“Ze stelden ter hoogte van het nummer 80 van de Hoogstraat vast dat meerdere individuën propaganda-pamfletten uitdeelden ten voordele van de Unie van de

Socialistische Antifascisten en ook de krant van deze organisatie “La Liberté”. Deze agenten hebben de uitdelers benaderd en gevraagd naar de toelating; een zekere COUTELIER Jean-Baptiste die de verdelers begeleidde toonde twee toelatingen geldig van 18 juni 1934 tot 2 juli 1934, opgesteld op naam van VERNEIRT Aimé, directeur van de krant “La Liberté”.

Een discussie is ontstaan tussen agent 124 en de genaamde Verneirt Aimé en die liep zo hoog op dat er een samenkomst ontstond van een honderdtal personen in de Hoogstraat. De agenten zagen zich genoodzaakt de geciteerde personen naar het commissariaat te voeren om aan de onrust een einde te maken. De personen die zich in de omtrek van de geciteerden bevonden hebben de agenten gevolgd naar het commissariaat van de Regentstraat en hebben een samenkomst gevormd van ongeveer twee honderd personen voor het commissariaat. Slogans zoals “Leve het USAF” werden geroepen en de Internationale werd gezongen. Wij hebben deze groep laten uiteendrijven door de reserve-agenten van de Permanente Centrale.”

WELK ZIJN DE ACTIES VAN HET USAF OP HET TERREIN?

De acties van het USAF zijn verscheiden. Daar ze verwijzen naar de socialistische organisaties en hun campagnes, maken hun leden deel uit van de ordedienst van de BWP tijdens betogingen en meetings en verkopen zij de socialistische kranten maar vooral de “Action Socialiste”. Voorts nemen zij deel aan de verschillende campagnes van de BWP. Het zijn ook zij die de wacht zullen houden bij het lichaam van de gestorven Emile Vandervelde en zij zullen eveneens de begrafenisstoet openen.

Zij mobiliseren zich ook tijdens stakingen zoals de staking van de taxis in november 1934. De brusselse taximaatschappij “La Société Bruxelloise d’Autofiacres” had nieuwe chauffeurs aangenomen, die gerecruteerd werden bij de fascistische groep “Nationaal Legioen”, om de staking te breken. Schermutselingen breken los, taxis worden omgekanteld, enz.

De schermutselingen zijn dagelijks tussen de militanten van het USAF en de leden en sympathisanten van verschillende extreemrechtse groeperingen. Dit

neemt dan ook verschillende vormen aan: stoppen van de verkoop van een fascistische krant, ervoor zorgen dat een meeting of een vergadering niet doorgaat of zelfs gewoon een sympathisant van een fascistische partij schrik aanjagen.

Zo kan men in diverse politierapporten het volgende lezen: 5 april 1934, 4 mannen van het Legioen aangevallen, alle 4 gewond waarvan één ernstig; 4 mei 1934, een lid van het Legioen wordt gevolgd en wordt door een vijftiental mannen van het USAF afgetroefd; 5 april 1935, een lid van het Legioen haalt een alarmpistool boven nadat hij slaag had gekregen van twee leden van het USAF; 20 augustus 1936, een rexisit per fiets wordt omver gegooid door een tiental leden van het USAF; 16 oktober 1938, een fascist wordt gewond afgevoerd naar het hospitaal ... De voorbeelden zijn talrijk en tonen aan welke sfeer er op straat heerste. Wanneer op 11 november 1935 de rexisitische partij een meeting organiseert in het sportpaleis, tracht het USAF het doorgaan van deze meeting tegen te houden door projectielen naar binnen te smijten, door de trams die de deelnemers vervoerden aan te vallen, ...

Zij verhinderen de betoging voorzien door het Nationaal Legioen op 4 april 1936 bij het graf van de Onbekende Soldaat: ze mobiliseren en vormen een tegenbetoging.

HOE EVOLUEERT DEZE BEWEGING IN DE KONTEKST VAN DE GROEI VAN HET FASCISME?

Wanneer in juli 1936 de Spaanse Burgeroorlog uitbreekt, is het USAF natuurlijk bij de eersten om vrijwilligers te sturen om te gaan vechten aan de zijde van het Spaanse Volksfront. Deze vrijwilligers komen gedemoraliseerd terug door de moeilijkheden en door de nederlagen van de Spaanse democraten, alsook door de neutraliteitspolitiek die de andere democratische landen voeren. De hulpcampagnes aan de Spaanse Republiek zullen veel energie vragen van de beweging.

In 1937 stellen we een duidelijke achteruitgang en ontmoediging vast van de arbeidersbeweging wegens de terugval van het Front Populaire in Frankrijk. Het

jaar zal nog gekenmerkt worden door het verkiezingsgevecht Degrelle-Vanzeeland in Brussel maar het is ook het begin van de achteruitgang van de beweging door de nederlagen in Spanje. Wat ook meespeelt zijn de steeds scherpere tegenstellingen met de lijn van de BWP en in het bijzonder met P.H. Spaak die dan voorstelt om relaties aan te knopen met de regering van Burgos.

Gedurende de jaren 1938 en 1939, vreest men meer en meer een oorlog met nazi Duitsland. De beweging dooft stilletjes aan uit wegens de mobilisaties en de moeilijkheid om actie te voeren in het kader van een politiek van neutraliteit. De leden weten dat ze gekend zijn door de fascist en de vrees steeds (terecht) de kop op. Archiefstukken worden verbrand, wapens worden verborgen. Deze zullen in de periode 40-45 terug bovengehaald worden. Een groot deel van deze antifascistische militanten hebben hun moed behouden en engageren zich in de Weerstand bij de Gewapende Partizanen.

De stichter van het USAF, Aimé VERNEIRT, zoon van een metaalvakbondsleider, wordt aangehouden op 19 juli 1943 en zal terechtgesteld worden in München op 27 oktober 1944. Zijn naam staat samen met vele andere namen op de herdenkingsplaat van de gevallen weerstanders uit de Marollen, die aan de voorgevel prijkt van de Berg van Barmhartigheid te Brussel in de Sint-Gisleinsstraat.

WAT WAS DE FILOSOFIE VAN HET USAF?

De kern in het gedachtegoed van het USAF is dat zij de rol van de ééngemaakte arbeidersbeweging als iets prioritairs beschouwt in de antifascistische strijd en dat deze strijd bestendig is. Omdat het niet mogelijk is om op alle momenten de massa's te mobiliseren, houdt deze stoottroep zich steeds klaar. Het principe is de fascist en te beletten om zich uit te drukken en in het openbaar op te treden.

Het USAF is een kind van zijn tijd en een welbepaalde kontekst. Wat we ook mogen denken over de methodes van deze verdedigers van de democratie en van het socialisme, het waren in elk geval zeer moedige militanten en dat valt te onderstrepen.

Van WOII tot nu:

De strijd van het ABVV tegen het totalitarisme

*S*inds de Bevrijding in 1944 speelde Georges Debunne een belangrijke rol in de socialistische vakbondsbeweging. Verantwoordelijke van achtereenvolgens het ACOD, Algemeen Secretaris van het ABVV, Vice-Voorzitter van het IVVV, Voorzitter van het EVV heeft hij "zijn zeg gehad" in de strijd tegen het totalitarisme. Hij levert hier enkele kanttekeningen over deze periode.

ALS WE U VRAGEN OP WELK MOMENT UW ENGAGEMENT GESTART IS, KAN U BIJNA ANTWOORDEN VANAF UW GEBOORTE...

Ja, ik ben op 2 mei geboren. In die tijd was de eerste mei geen feestdag maar een dag van strijd! Mijn moeder had die dag dus gestaakt tegen de kapitalistische uitbuiting. De volgende dag is ze bevallen.

De jongeren van mijn generatie waren niet verwend. Van 1937 tot 1945 waren ze in militaire dienst, mobilisatie, oorlog, de kampen en de bezetting. Acht jaren, dat is een lange tijd in het leven van een jongvolwassene. Wat een tijdsverspilling! Wat een revolte, honger en miserie tijdens wat wordt genoemd de mooiste jaren van het leven. Maar het was een noodzaak om te strijden, weerstand te bieden tegen de bezetter en het nazisme en het fascisme te vernietigen. Voor mij sprak dat vanzelf. Met alle middelen verhinderen dat het totalitarisme zich herhaalt was voor mij de fundamentele basis van mijn strijd voor totale democratie. Te weten de politieke, economische, sociale en culturele democratie, zoals ik het later tientallen en honderden keren zal herhalen.

Tijdens de oorlog was het begin van het schooljaar verschrikkelijk voor mij want ik ben onderwijzer. Het verplichte werk werd opgelegd door de bezetter vanaf maart 1942 en in oktober in hetzelfde jaar, val

ik zonder werk. Wat te doen? Hoe leven? Ik heb toen veel geluk gehad en de zaken waren snel geregeld. Ik ging werken als bediende bij de dienst van de nationale landbouw- en voedingscorporatie. Een baan die me toeliet, in moeilijke en delicate omstandigheden, de landbouwers te helpen in het uitbouwen van hun teeltplannen die als basis dienden voor hun verplichtingen ten opzichte van de administratie van de bezetter.

Ik was dus bediende in deze instelling, een administratie, zeker ten dienste van de bezetter maar waar weerstanders en collaborateurs elkaar tegen het lijf konden lopen in soms zeer verontrustende situaties. Ik had soms een flamingant met sympathieën voor Hitler voor me die, om indruk op me te maken, zijn revolver op mijn bureau legde.

Voor de jongeren van vandaag is het moeilijk om zich in te beelden hoe we toen leefden. Honger, koude en schrik hebben, zijn ervaringen die voor de meeste mensen niet meer bestaan. Het komt weliswaar niet in me op om te zeggen dat dergelijke toestanden helemaal niet meer bestaan, en wel integendeel. Noch het communistische regime noch het kapitalistische systeem hebben de wereld en de zogenaamde rijke landen kunnen behoeden voor deze diepe wonde. Maar de vier jaren bezetting hebben het merendeel van de mensen in dit bad gedompeld, met uitzondering van onder andere de collabora-

teurs. Het leven in gemeenschap, in de maatschappij was helemaal anders geworden. Er was zowel meer solidariteit als meer haat. Van 1937 tot 1944 ... slechts verloren jeugdijaren. Sommigen zullen zeggen dat dit ons karakter gevormd heeft. Alsof oorlogen nodig zijn om te leren leven! Wat een paradox!

HOE IS DE SOCIALISTISCHE VAKBOND ONTSTAAN?

De weerstanders van het Binnenlands cultuurplan hergroepeerden zich en richtten een afdeling op van het Algemeen Syndicaat van de Openbare Diensten. De voorzitter, Henri Janssen, besliste zich te vestigen aan het Fontainasplein in Brussel in het oude Achturen Huis, dat ook gebruikt wordt door het Eenheidssyndicaat van de Openbare Diensten (de communistische syndicale strijdcomités). De wil van de twee vakbonden, de één van communistische, de andere van socialistische strekking, om samen te gaan is reëel, maar de strijd voor het leiderschap tussen de twee is dat evenzeer.

En het avontuur begon. Ik werd verkozen tot Nationaal Secretaris van het Algemeen Syndicaat van de Openbare Diensten. Wat een dilemma! Tegelijkertijd adjunct-personeelsdirecteur én hoofddelegee zijn. Niets zou gemakkelijk zijn. De problemen zouden zich opstapelen. Ik zou moeten het hoofd bieden, maar gelukkig in een geest van blijdschap van de teruggevonden vrijheid.

WAS DE SYNDICALE EENHEID EEN NOODZAAK NA DE BEVRIJDING?

De Bevrijding werd een moment van het zich in vraag stellen. Persoonlijk was ik bezorgd om het lot van de tienduizenden tijdelijke contracten in de Ministeries. Ik nam meer en meer deel aan de belangrijke vergaderingen waar beslissingen zich opdrongen. De algemene politiek, de koningskwestie, de eenheid in de vakbond, en de regularisering van de tijdelijke contracten slorpten al mijn tijd op. Mijn leven als geëngageerd militant kreeg zijn volle betekenis.

1945 werd een belangrijk jaar voor de vakbond en de Belgische Socialistische Partij. Zij stuurde op 28 april een niet openbaargemaakte brief naar de Voorzitters van de Senaat en de Kamer om hen ervan op de hoogte te brengen dat de socialisten het aftreden van koning Leopold III als absolute voorwaarde stelden om de vrede in het land te bewaren.

In september 1944, in grote mate bevrijd van het Duitse juk, was de Belgische vakbondsbeweging sterk verdeeld. Buiten het B.V.V. van voor de oorlog waren tijdens de bezetting verschillende organisaties in het leven geroepen zoals de Syndicale Strijdcomités die zich verenigden in de Belgische Confederatie van Eengemaakte Syndicaten (B.C.E.S.), de Mouvement syndical Unifié (M.S.U.) van Renard en het Algemeen Syndicaat van de Openbare Diensten (A.S.O.D.) dat de Algemene Centrale van de Openbare Diensten zal worden (A.C.O.D.), zonder evenwel het Algemeen Christelijk Vakverbond (A.C.V.) te vergeten dat reeds bestond voor 1940. Vanaf de bevrijding domineert in het B.V.V. de problematiek van de syndicale eenheid. Een totale eenheid preciseert zij, duidend op haar wil zich eveneens te verenigen met het A.C.V.

Verlangend deze doelstelling te realiseren, essentieel voor de werknemers, roept het B.V.V. zijn onafhankelijkheid uit ten aanzien van de politieke partijen en zijn respect voor de filosofische, politieke en religieuze overtuigingen van zijn leden. Een tijdelijk Comité werd samengesteld maar de Christenen zullen zich uiteindelijk terugtrekken. Een Nationaal Comité bestaande uit zes leden was belast met de voorbereiding van een principeverklaring die zou dienen als basischarter van de eengemaakte vakbond. We moesten wachten op het fusiecongres dat zich verenigde op 28 en 29 april 1945 waar de vier vakbonden zich hergroepeerden vanaf de 1ste mei 1945 in één enkele vakbondsorganisatie, genaamd het Algemeen Belgisch Vakverbond (A.B.V.V.). Een vertraging van verschillende maanden werd gerechtvaardigd door de houding van het nationaal bureau van de syndicale strijdcomités. De banden met de communistische partij waren, volgens haar

delegees, dominant in deze syndicale beweging. Dezelfde termen hadden niet dezelfde betekenis voor de enen en de anderen. Ik zal tenandere later meermaals geconfronteerd worden met deze tegen-gestelde benadering. De hete hangijzers van de strijd lagen in Wallonië maar de invloed en de ge-voerde politiek door André Renard en anderen zo-als André Genot binnen de openbare diensten had-den de communistische hegemonie onmogelijk ge-maakt. In Brussel was het een harde strijd om te vermijden dat de communisten het haalden. De strijd was eveneens bikkelhard binnen enkele cen-trales, zoals binnen de openbare diensten, de metaal- en de bediendecentrale.

De fusie om het A.B.V.V. tot stand te brengen ging natuurlijk hand in hand met de fusie binnen de beroepscentrales. Ik leverde strijd op twee fronten: binnen het A.C.O.D. en in Brussel.

De strijd om de “macht” werd stap voor stap geor-ganiseerd op democratische wijze. We moesten de leden mobiliseren teneinde hen zoveel mogelijk te doen deelnemen aan de vergaderingen. Het Insti-tuut Emile Vandervelde werd de plaats waar de socialisten zich verenigden om de syndicale situatie te analyseren. De socialistische militanten spraken er zich uit over de communistische overhand. Van bij het begin zette ik de puntjes op de “i”. We moch-ten niet hetzelfde doen als de communisten en de wet van de Partij ondergaan. Geen socialistische cel binnen de vakbond. Dit was mijn optie. Ten allen tijde was ik echter bereid de strijd te voeren, op de-mocratische wijze, en zelfs te betalen met mijn per-soon. Dit leidde mij ertoe mij kandidaat te stellen voor het voorzitterschap van het A.C.O.D.

**TIJDENS UW LOOPBAAN IN DE VAKBOND
HEBT U DE NAOORLOGSE JAREN GEKEND.
U HEEFT ZICH STEEDS VERZET TEGEN
ELKE VORM VAN TOTALITARISME. WELKE
VOORBEELDEN SPREKEN U HET MEEST AAN?**
Tijdens de periode van het “McCartysme”, dat ge-lijkstond met een fel uitgesproken anticommuni-
nisme, kan ik een voorbeeld aanhalen dat de moeite

waard is om te vertellen. In 1951 werd ik tijdens de aankomst op het vliegveld van New York onder-vraagd. In een schriftelijke vragenlijst werd ge-vraagd welke godsdienst ik belijdde. Als niet-gelo-vige antwoordde ik vanzelfsprekend “geen enkele”. Ik was dus een communist! Na wat heen en weerge-praat nam mijn statuut van “Very Important Perso-nality” de overhand. In die dagen waren commu-nisme en socialisme synoniem.

Tijdens datzelfde jaar maakte ik deel uit van een delegatie van het Gewest A.B.V.V.-Brussel in Joe-goslavië. Het was op het ogenblik dat Djilaz werd gevangen gezet. Ik heb meermaals aangedrongen om hem te mogen ontmoeten. Dit was onmogelijk. In het begin van de jaren '50 kwamen contacten tot stand tussen de Belgische, Joegoslavische en Sovjet-vakbonden. André Renard was hier de voorloper. Andere vakbonden, te beginnen met de T.U.C. deden hetzelfde tot woede van de “American Fede-ration of Labor”.

Het A.C.O.D. en de U.S.S.R.

Een A.C.O.D.-delegatie onder het voorzitterschap van Henri Jansen is in mei 1956 vertrokken naar de U.S.S.R.. Uit eigen beweging maakte ik geen deel uit van de delegatie.

De gebeurtenissen van Hongarije in 1956

Toen ik voorzitter werd na het pensioen van Henri Jansen, had ik een brief gericht naar mijn Sovjetrus-sische alter ego om de specifieke houding te kennen van de vakbond ten aanzien van de gebeurtenissen. Ik heb nooit enig antwoord gekregen.

Om een halt toe te roepen aan de nucleaire experimenten

Onmiddellijk na het congres van 4, 5 en 6 november 1961 ontmoette een door mij voorgezeten A.C.O.D.-delegatie Paul Henri Spaak, Minister van Buiten-landse Zaken, om hem een resolutie over de vrede te overhandigen. Zeer onder de indruk van deze motie, feliciteerde de Minister van Buitenlandse Zaken ons voor onze positieve bijdrage voor het behoud van de vrede. Het A.C.O.D. wil de centrale schakel zijn van een ketting die alle mannen en vrouwen van

goede wil verenigt die besloten hadden te strijden tegen de atomische Apocalyps en voor een overlevingsstrategie van de mensheid.

De 8 mei-beweging

Eind 1961, ontmoetten enkele mannen en vrouwen elkaar. Zij maakten deel uit van de nationale leiding van sociale organisaties van verschillende strekkingen. Ze begrijpen elkaar en beslissen, boven hun ideologische meningsverschillen, de verschillende bewegingen te verenigen in een gemeenschappelijke actie tegen het atoomgevaar, voor een échte vrede. Een oproep werd gelanceerd en een Manifest werd opgesteld.

De 8 mei-beweging werd officieel opgericht in het Congrespaleis te Brussel dankzij de toetreding van de drie grote vakbonden en van talrijke gezins- en vrouwenbewegingen, van andere sociale organisaties, patriottische verenigingen, vredesbewegingen, en jeugdbewegingen. In het totaal meer dan zestig organisaties die meer dan vijf miljoen zeshonderd duizend leden vertegenwoordigen. De kern van de organisatie, gevormd door Jeanne Laurent en Irène Pétry (Socialistische Vooruitziende Vrouwen), Jacques Zwick (Bond der Gezinnen) en mijzelf, zette jaar in jaar uit een aantal geslaagde acties op touw. In een oproep naar de grote menigte op 8 mei 1962 verklaarden de voorzitters, Jeanne Laurent en ik dat “de vooruitgang van de mensheid afhangt van de bewustwording van elkéén, van zijn waardigheid en van zijn verantwoordelijkheid in zijn privé-leven en in zijn maatschappelijk leven”.

We zijn naar Praag getrokken om contacten te leggen met de Vredesbewegingen.

Het 8 mei-comité heeft zich ook bezorgd uitgesproken over de oorlog in Vietnam en de oorlog in het Midden-Oosten in 1967.

Inval in Tsjecho-Slowakije

In 1968, toen ik Algemeen Secretaris was van het ABVV, schreef ik in “De Werker” van 31 augustus: “De beslissing die het Kremlin genomen heeft om een klein land, geleid door een zusterpartij, dat daarenboven deel uitmaakte van het Warschaupact,

aan te vallen, is een onbegrijpelijke vergissing. Men kan dat gelijkstellen met een misdaad en het heeft mogelijk onvoorziene gevolgen. Veel zaken kunnen veranderen na deze ontoelaatbare militaire agressie. Iedereen dacht, of tenminste hoopte, dat 12 jaar na Boedapest, iets gelijkaardigs ondenkbaar was. En nochtans, het vond plaats!

Zelfs tussen de landen die men ten onrechte “socialistisch” noemde, werd zelfbeschikking en autonoom beslissingen nemen door een zusterpartij en door een communistische regering, niet toegelaten.

WAAROM HEEFT DE VAKBOND ZICH IN AL DIE STRIJD BEWEGINGEN INGEZET TEGEN ELKE VORM VAN TOTALITARISME?

De syndicale beweging kon en moest een belangrijke rol spelen in de bevrijding van de gekoloniseerde volkeren. Dat juk was onverdraaglijk. De vakbonden van die landen helpen was een plicht. Op dat vlak heeft het ABVV het maximum gedaan. Ikzelf ben van dichtbij betrokken geweest in discussies die tot doel hadden de solidariteit te organiseren en de werkers van die landen te verenigen. Zoals in Portugal, lang voor de anjerrevolutie, of tijdens het Congres van de vakbond UGT in Madrid in 1976.

Tijdens elk Congres van het ABVV en tijdens belangrijke gebeurtenissen, werden steeds klare stellingen genomen. Ik ben blijven doorzetten in het belang van de vrede in de Europese (CESL en EVV)² en de internationale (IVVV) vakbondsorganen, zowel in Genève als in Stockholm. Ik heb mijn zeg gehad.

1 “Ik heb mijn zeg gehad. Memoires.” Kritak, Leuven, 1988

2 “De vakbonden en Europa” 1987

Bezoek aan Auschwitz: Een project met een hoge menselijke waarde

WAAROM EN HOE ZIJN DEZE ACTIVITEITEN TOT STAND GEKOMEN?

Baudouin Ferrant: In 1992 nam ik de syndicale vormingen van het ABVV-Brussel in handen en kort nadien drongen zich interprofessionele thema's op als de strijd tegen fascisme en racisme.

Het idee is ontstaan dankzij een gelukkig toeval: de ontmoeting met René Raindorf die al verschillende vormingen voor de BBTK-Brussel had gegeven.

René Raindorf was een man van de linkerkzijde. Hij werd aangehouden als verzetsman, maar gedeporteerd als jood. Hij maakte de reis met het 24ste konvooi van de kazerne Dossin (Mechelen) naar Auschwitz en hij is levend teruggekomen. Zoals veel overlevenden, was zijn doel getuigen. Hij nam deel aan onze syndicale vormingen vanaf 1995-1996 waar hij de noodzaak van de strijd uitlegde en iedereen raakte door zijn emotie en de inhoud van zijn boodschap. En dat allemaal met humor...

Hij was lid van de Auschwitz Stichting, een pluralistisch studie- en documentatiecentrum dat aan geen enkel politiek, ideologisch, religieus gezag of gemeenschap gebonden is. Haar hoofddoel is de wetenschappelijke studie van de misdaden en genocide ten tijde van de nazi's en het behoeden van de toekomst voor een herhaling van deze gebeurtenissen. Elk jaar organiseert de Stichting een reis naar

In 1997 bezochten vijf syndicalisten van het ABVV-Brussel Auschwitz. Vanaf dan volgden de studiereizen, vormingen en projecten elkaar op. Baudouin Ferrant, secretaris van de Centrale Voeding-Horeca-Diensten, afdeling Brussel en beheerder van de Auschwitz Stichting is de initiatiefnemer van dit project met een hoge menselijke waarde. Hij werd gesteund door het enthousiasme van de vakbondsafgevaardigden, die getekend waren door hun bezoek aan het kamp van de dood. Een interview.

Auschwitz met onderwijzers en socio-culturele animatoren. In 1997 ben ik vertrokken met vier afgevaardigden van de BBTK, Metaal en Voeding. Wij waren zeer geschokt! Ter plaatse zijn en met overlevenden stappen op de plaats waar de grootste genocide in de Geschiedenis georganiseerd werd, is een heel intense belevenis. Zowel inhoudelijk als voor het in vraag stellen. Ons militantisme kreeg een serieuze stimulans. Want die eeuwige weerstanders maakten een verband met alles wat er vandaag gebeurt en houden ons waakzaam voor het gevaar van nieuwe dwalingen. Na onze terugkeer waren wij vastbesloten iets te ondernemen. In veertien dagen hebben we infopanelen voor de 1ste mei gemaakt en sindsdien hebben we het project verder uitgewerkt.

VANDAAG ORGANISEERT HET ABVV-BRUSSEL JAARLIJKS EEN REIS NAAR AUSCHWITZ.

HOE BEREIDEN ZE ZICH VOOR?

WAT IS DE IMPACT BIJ HUN TERUGKEER?

Voor het vertrek wordt er documentatie gegeven en is er een theoretische vorming met overlevenden. De afgevaardigden lezen veel over het onderwerp voor ze vertrekken. De afgevaardigden bezoeken ook het Joods Museum van Deportatie en Verzet in Mechelen, vanwaar de treinen vertrokken naar Auschwitz.

Ter plaatse, voor het kampbezoek, is er een vorming met Yannis Thanassekos, directeur van de Stichting. Hij spitst zich toe op de elementen die voorafgingen, in de jaren 1930 tot 1945. We zien dat de politieke wereld in Duitsland niet alleen gehandeld heeft, maar dat de linkse partijen, de vakbonden, allemaal een keuze gemaakt hadden en deze heeft uiteindelijk de historische richting mee bepaald. Vandaag proberen geschiedkundigen ons uit te leggen hoe de genocide er gekomen is, zelfs als er irrationele en onverklaarbare elementen zijn.

Na de reis houden we een evaluatievergadering waar we twee vragen stellen: Wat hebben we gezien? Hoe erover praten? Dikwijls is men niet in staat om er onmiddellijk over te praten. Daarna zoeken we mogelijkheden voor concrete acties. Ik denk dat telkens een afgevaardigde deze reis meemaakt, hij de weerslag voelt op zichzelf, in zijn manier van denken, en in zijn syndicaal engagement. Meer nog, er ontstaan vriendschappen en een echte interprofessionele geest tussen de afgevaardigden van de verschillende centrales.

Maar om te vermijden dat we ter plekke blijven trappelen, hebben we beslist om ons te verdiepen in het onderwerp. In plaats van ons af te vragen hoe het heeft kunnen gebeuren, hebben we gezien dat het gebeurd is en hebben we besloten ons te engageren. In 1999 vond er een weekend plaats en nadien organiseerden we een vormingsseminarie van 9 dagen in Borzée. Naast een theoretische vorming, werkten we aan hoe deze reis naar Auschwitz ons kan sterken als afgevaardigde. We spitsten ons werk toe op de vakbondsvisie in de economische context (lees hieromtrent het artikel). Wij zijn geen geschiedkundigen, wij zijn syndicalisten. Aan ons om te zien waarvoor we vandaag waakzaam moeten zijn en welke houding we moeten aannemen?

WAT HEEFT DIT ALLES U PERSOONLIJK BIJGEBRACHT?

Het meest gruwelijke is te zien wat een mens een ander mens heeft kunnen aandoen! De vraag “hoe is het mogelijk?” zal eeuwig blijven! Ik was zeer getroffen door de contacten die ik had met overlevenden als René Raindorf en Jacques Rozenberg. Zij

zijn vrienden geworden. Zij hebben me gevormd tot wat ik nu ben en zij zeiden “jullie, syndicalisten, jullie moeten doorgaan!”. Doorgaan, dat is de getuigenissen, de teksten, de nodige kritische geest doorgeven. Want elke mens is altijd verantwoordelijk voor de keuzes die hij moet maken. Als hij bijvoorbeeld een bevel krijgt, kan hij zich afvragen waarom hij dit kan uitvoeren en waarom hij het bevel kan weigeren ...

Dit stilstaan bij de geschiedenis brengt me steeds terug naar de actualiteit. Wat gebeurt er in onze wereld die op zijn kop staat? Wat zijn de gevaren? Welke zijn de bewuste of onbewuste manipulaties waarvan wij het slachtoffer zijn? Ik denk dat ik ze veel gemakkelijker zie.

Ik heb ook een antiracistisch vaccin gekregen en ik aanvaard geen enkele discriminatie meer!

IS DE VAKBOND DE BESTE PLAATS OM TE STRIJDEN TEGEN RACISME?

Ik vergezel elk jaar het bezoek met mijn dubbele pet, als ABVV'er en als lid van de Raad van Beheer van de Auschwitzstichting.

En ik ben ervan overtuigd dat er moet gewerkt worden binnen de vakbond. In eerste instantie omdat een enquête over de “zwarte zondag” van de verkiezingen van 1995 aantoonde dat in Antwerpen één Vlaams Blok kiezer op drie een ABVV-lidboekje heeft. Dit is misschien choquerend maar het toont aan dat wij een “massabeweging” zijn, waar, hoe stom ook, het racisme en de clichés moeilijk te bestrijden zijn. Vroeger keken we neer op werklozen, op hulpbehoevenden, nu zijn het de zogenaamde “valse” vluchtelingen en alle anderen ...

En daarnaast zijn de fascistische talrijke aanwezig in dit land en vormen zij een gevaar voor de samenleving. Hun socio-economisch project is antisynicaal. Het ABVV heeft nu meer dan vroeger een blijvende educatieve missie in zijn strijd tegen fascisme en racisme. Daarom moesten we vechten om het project elk jaar staande te houden. Maar ik werd gesteund door delegees en ik heb nooit losgelaten. Velen van hen zijn voor hun leven geraakt en stellen zichzelf in vraag. Zij hebben zich vastgebeten in de zaak en militeren in die zin. We hebben niet het recht om op te geven!

Jacques Rozenberg:
**Een levende mens die
 doorheen de dood is gegaan ***

Levend door zijn tegenstrijdigheden, zijn woede
 tegen de wreedheid, de oorlogen, de
 onrechtvaardigheden,
 zijn behoefte aan tederheid dat dikwijls stuitte op
 onbegrip,
 zijn behoefte aan dialoog vooral met de jongeren.

Getroffen sinds zijn prille jeugd maar vol passie
 voor de muziek waarvan de studies onderbroken
 werden door de oorlog en die hij niet meer kon
 beoefenen,
 voor de schoonheid die hij bewonderde,
 de zeldzame vriendschap die hij alsmaar zocht.

Na de dodenmars werd Jacques bevrijd in Dachau
 op de vooravond van de eerste mei 1945
 – symbolische datum – en hij zal tot het einde van
 zijn dagen gebrandmerkt zijn door zijn verblijf in
 Auschwitz.
 De herinnering aan deze periode heeft zijn geest
 dag en nacht bezeten.

Zoals vele andere overlevenden, is hij gedurende
 jaren zijn levensweg gaan vertellen in de scholen.
 Hij spoorde de jongeren aan de gebeurtenissen uit
 het verleden niet te vergeten om ten alle prijze te
 beletten dat zulke schande zich zou herhalen. Hij

spoorde ze aan om zich in te zetten voor de liefde
 jegens de medemens.

Met ouder te worden, als de onafwendbare ziekte
 toesloeg, zette hij zich aan het schrijven en aan het
 schilderen.

Naast elk schilderwerk staat een tekst: de werken
 zijn van klein formaat, de teksten beknopt.

Met een spel van sensuele kleuren, raakte hij
 meerdere thema's aan waar het rood domineert.
 Kleur van het bloed maar ook van het leven
 wegens zijn intensiteit.

Naargelang het aanvoelen van het ogenblik, komt
 het contrast leven-dood steeds terug.

Eenzijds vertaalt hij de hel van het leven in de kam-
 pen: beelden uit nachtmerries, gefolterde trekken,
 monden uit in een kreet vol bevragingen en gehuil.
 Dit als zijnde een antwoord op de cruciale vraag:
 hoe schrijven en schilderen na Auschwitz?
 Anderzijds toont hij met subtiele variaties de
 natuur, alsook de liefde voor het leven, de inzet,
 tegelijk in levendige en tedere tonaliteiten.

Zijn herinneringen of dromen werden met de hulp
 van zijn verbeelding vastgelegd op honderden
 tekenbladen – en zelfs op radiografieën.
 Zijn schilderkunst is werkelijk pakkend.

Kort voor zijn dood besloot hij een Stichting op te
 richten die hulp zou bieden – op welke manier ook –
 aan de jeugd in moeilijkheden. Zo gaf hij vorm aan
 twee sleutelwoorden die hij vaak herhaalde: “Liefde
 en Vrijgevigheid”
 Deze Stichting noemt “Open handen – Waardig
 leven”.

Andrée Rozenberg – Caillet

* uitspraak van Jorge Semprun

Jacques Rozenberg

1922-1999

GEBOREN IN 1922 TE GRODZIK (POLEN)
OVERLEDEN OP 1 AUGUSTUS 1999
TE BRUSSEL

Hij studeerde viool, gelijktijdig met zijn middelbare studies. Zijn studies werden onderbroken door de oorlog maar de liefde voor muziek tekende zijn hele leven.

Hij kwam bij de weerstand via de clandestiene pers. In april 1943 werd hij opgepakt en overgebracht naar de kazerne Dossin (Mechelen). Op 31 juli van datzelfde jaar werd hij met het XXIde konvooi gedeporteerd naar Auschwitz. Midden januari 1945, bij het naderen van de Sovjet-troepen, werd het kamp door de Duitsers ontruimd. Dan moest hij deelnemen aan de "Dodenmars", die langs verschillende kampen ging tot deze twee maanden later stopte in Dachau, waar ze op 30 april werden bevrijd door de Amerikanen.

Als musicoloog werd hij directeur van de Discotheek van de Brusselse agglomeratie, later omgedoopt tot de Mediatheek.

Ondanks zijn ziekte, of juist daarom, zette hij zich aan het schilderen op klein formaat. De reden van deze keuze was plaatsgebrek: hij had geen atelier ter beschikking. Hij schilderde vooral met zijn vingers en gebruikte slechts zelden potlood en penseel.

Kleur is het meest dominante kenmerk van zijn werk. Met "herinneringen" of "dromen" bedekt hij zijn tekenbladen, en op een originele manier, zijn radiografieën.

In december 1997, neemt hij met zes schilderijen deel aan een colloquium van de Auschwitzstichting en de Franse Gemeenschap met als onderwerp: "de herinnering van Auschwitz in de hedendaagse kunst".

In mei 2000, werd een schilderij op radiografie tentoongesteld op het artiestenparcours van de Gemeente Sint-Gillis.

INDIVIDUELE TENTOONSTELLINGEN

"Mijn muziek in kleuren"

Gemeentehuis van Etterbeek –
van 4 mei tot 8 juni 2000.

"Schilderen en schrijven na Auschwitz"

Stedelijke Openbare Bibliotheek Aarschot –
van 19 tot 27 januari 2001.

"Jacques Rozenberg, over vrijheid, tolerantie
en verdraagzaamheid"

V.U.B. Rectoraat Brussel –
van 15 november tot 15 december 2000.

"Peindre et écrire après Auschwitz"

Centre Culturel de Tubize –
van 23 maart tot 1 april 2001.

"J'ai rencontré la haine"

Centre Culturel de Braine-le-Comte – Salle
Baudouin IV – van 11 tot 23 november 2001.

"Peindre et écrire après Auschwitz"

Maison de la Culture de Tournai –
van 1 tot 24 maart 2002.

"Hommage aan Jacques Rozenberg"

Een volledige zaal werd aan hem gewijd U.P.J.B –
Artiestenparcours van Sint-Gillis –
mei 2002 (3 weekends)

Relaas van de eerste dag van de Dodenmars Jaworzjno-Dachau

Mij valt de eer te beurt om U te vertellen over het ergste van het ergste, de dodenmars. Of liever de dodenmarsen.

Ook hier zijn er verschillen. Voor sommigen duurde ze een maand, voor anderen meer dan vier maanden. Maar voor allen waren ze vol onbeschrijfelijk leed. Ik kan U alleen vertellen over de mijne.

S'avonds, de Russische kannonnen, dichtbij. Wij worden in rijen opgesteld. Omringd door SS'ers verlaten we het satelietkamp van Jaworzjno, met het hele brood dat we gekregen hebben weggestopt tussen hemd en huid. Een deken op de schouders. Heb ik dat gekregen of meegegap? Aan het einde van de colonne de zieken die zich nauwelijks recht kunnen houden.

Ik herinner er U aan dat ik geen historicus ben. Alleen wat in mijn geheugen bewaard is gebleven kan ik U vertellen. Er is hier alleen sprake van mijn eerste 24 uren.

De colonne zet zich in beweging, de klompen ploeteren door de sneeuw. Het is min 20-25-30°. Een hallucinante mars begint, op geregelde tijdstippen weerklinken de geweersalvo's van de SS'ers voor hen die de strijd opgeven of niet langer kunnen volgen en zo het tempo vertragen. Hier bestaan geen voorrechten meer: kapo's, blokoversten, kameroversten, allen worden onderworpen aan dezelfde gruwel. Rechtvaardigheid, eindelijk???

Bij dageraad, de SS-ers laten ons halt houden aan een schuur. De poort gaat open. Het gevecht om een plaats binnen begint.

Dicht op elkaar, stampend en schoppend, de ene evangene naast de andere, de ene op de andere, kermend en kreunend. Niemand spreekt een woord.

Niet iedereen is binnengeraakt, ook ik niet. Rest mij alleen nog een plaats in de sneeuw, opgerold in mijn deken. Nog steeds die overlevingsdrang, de wil om te leven, om in deze onrechtvaardigheid te overleven, die me gedurende heel mijn verblijf in het concentratiekamp heeft recht gehouden. En opnieuw zorgt die er nu voor dat ik **enkele uren later** terug wakker wordt. Nog steeds geluk?

En dan gaat de poort van de schuur terug open, mijn lotgenoten komen buiten. Alleen zij die gestikt zijn of verpletterd werden onder het gewicht van hun burens of gewurgd door hen die hun nauwelijks aangeraakt brood wilden bemachtigen, blijven achter.

En de mars vertrekt opnieuw tot aan het volgende dorp, waar we van de burgemeester ieder twee bevroren bieten krijgen. Diarree verzekerd. Opnieuw gaat de mars verder.

Wij zijn ontredderd, verkeren in haveloze toestand, bijna gek marcherend, zich voortslepend als **zombies**, sommigen ondersteunen elkaar.

Mijn twee kameraden – links en rechts van mij – kijken me beurtelings aan. De eerste zegt: “Zie je, het zijn geen SS-ers die ons bewaken, het zijn soldaten van het Rode Leger die ons naar de vrijheid leiden!”

De tweede zegt me: “Als we maar konden terugkeren naar ons kamp Jaworzjno!”

Hier stopt het relaas van mijn eerste 24 uren. Ik zou nog dagen nodig hebben om U het verhaal te vertellen van de vier volgende maanden en de vier volgende kampen waar ik wel 100 of 1000 keer kon sterven, vooraleer bevrijd te worden bij het vallen van de avond op de 1ste mei 1945, in Dachau. Het is steeds het verhaal van de neergeslagen bokser die bij het horen van de bel rechtkomt

en plaats neemt in zijn hoek, zijn verwondingen verbijt en verder wil vechten, om ditmaal, zoals zovele anderen, de dood te overwinnen.

* * *

Als we het hebben over solidariteit, menselijke waardigheid, deze zijn op enkele uitzonderingen na niet weer te vinden in de concentratie- of uitroeiingskampen.

Het is hier, **vandaag** samen met U en **morgen** dat deze menselijke waardigheid, deze samenhangigheid zich moet manifesteren tegen de dwaze onmenselijkheid van despoten, het nazisme en het fascisme. Zij zijn reeds lang een sluipend gevaar en zullen dat ook blijven als wij ons niet verzetten.

Auschwitz-Birkenau, de grootste begraafplaats ter wereld, wordt gezegd. Begraafplaats, dat is stilte, vrede, samenzijn.

Neen, **Auschwitz-Birkenau** is een oord, een plaats met bloed overgoten en bedekt met de assen van miljoenen mensen die het uitroepen: "dit nooit meer"

Luister naar hen.

Jacques Rozenberg

Vrijheid en Tolerantie van 20 februari tot 26 maart 2003

Grote campagne tegen fascisme en racisme van het ABVV-Brussel. Tentoonstelling van werken van Jacques Rozenberg (overlevende van Auschwitz). Op het programma: getuigenissen, debatten, en een multiculturele avond.

Activiteitenprogramma

DONDERDAG 20.02.03, 18U

VERNISSAGE VAN DE TENTOONSTELLING VAN JACQUES ROZENBERG.

Tentoonstelling van 20 februari tot 26 maart. Een vijftigtal schilderijen van deze Auschwitz-overlevende kunnen tijdens de kantooruren bezocht worden in de gebouwen van het ABVV-Brussel, Keizerlaan 34. Groepen en scholen kunnen telefonisch (02/512.66.66) een afspraak maken en indien gewenst beroep doen op een gids. Vrije toegang

ZONDAG 23.02.03

BEZOEK AAN HET FORT VAN BREENDONK EN DE KAZERNE DOSSIN

Het Fort van Breendonk

In de geschiedenis van de jaren 1930 en 1940 was het concentratiekamp, in het Duits "konzentrationslager", de plaats waar het nazisme ontmaskerd werd tot wat het was: een regime van terreur en de dood. Tijdens de tweede wereldoorlog installeerde Nazi-Duitsland in het bezette België een concentratiekamp, maar de nieuwe orde die dit regime introduceerde in dit land kon ze slechts handhaven met behulp van terreur. Tussen 1940 en 1944 werd het Fort van Breendonk hét instrument van deze nazi-terreur. Dit kamp, dat ter beschikking kwam van de S.S., werd door de bezetter "de hel van Breendonk" genoemd.

De Kazerne Dossin: Wachtkamer van de dood

Het museum van Deportatie en Verzet van de Joden van België is in een vleugel van de voormalige

“Kazerne Dossin de Saint Georges” gevestigd te Mechelen. Deze historische site is tevens een oord van herinnering. Hier, halfweg tussen Brussel en Antwerpen, organiseerden de nazi’s het “SS-Sammellager Mecheln”, het verzamelkamp voor de deportatie van de Joden van België.

Het “SS-Sammellager Mecheln” is het vertrekpunt van een deportatie zonder terugkeer. Tussen 1942 en 1944 voeren 28 konvooien 25.257 gevangenen van Mechelen naar Auschwitz in Polen. Twee derden van hen worden bij hun aankomst vergast. Bij de bevrijding van de kampen zijn er nog slechts 1.207 in leven. De kazerne Dossin was, in de meest letterlijke betekenis van het woord, een wachtkamer van de dood.

Het Museum van Deportatie en Verzet van de Joden in België toont en vertelt de geschiedenis van de “Endlösung” in België en in Europa.

In het museum komen meerdere onderwerpen aan bod: de hulp en steun aan de SS’ers – nochtans slechts een kleine groep – vanuit Belgische instellingen. De collaboratie van extreemrechtse bewegingen. De moord op bijna de helft van de Joden van België. Het verzet van de Joden die aan de deportatie weten te ontsnappen. De hulp en de medewerking van een brede laag van de Belgische bevolking, in het bijzonder bij de redding van Joodse kinderen.

Praktische info

Deze studiereis laat u toe om deze plaatsen te bezoeken samen met de deelnemers van de studiereis naar Auschwitz onder begeleiding van een gids (Frans- en Nederlandstalig).

Samengevat

- Datum: zondag 23 februari. Vertrek om 9u30, Rouppeplein, terug omstreeks 16u30.
- Bijdrage: 5 euro (inbegrepen de heen- en terugreis, de inkom voor de twee musea en de picknick ’s middags). Gratis voor jongeren, (brug)gepensioneerden en werklozen.
- Inschrijving op het secretariaat (02/512.66.66) vòòr 14 februari.

DONDERDAG 27.02.03, VAN 9U TOT 16U

INTERPROFESSIONELE VORMING

Interprofessionele vorming voor vakbondsafgevaardigden met een getuigenis van Dhr **David Lachman**, weerstander en overlevende van Auschwitz.

Vormingsthema:

“Auschwitz vertelt ons over vandaag”

Praktische info: de vakbondsafgevaardigden die deze vorming willen volgen kunnen zich inschrijven bij hun secretaris vòòr 14 februari. Plaats: Acht Uren Huis ACOD, Fontainasplein, Brussel.

DONDERDAG 27.02.03 OM 19U30

FILMPROJECTIE: “EENS ZULLEN DE GETUIGEN VERDWIJNEN” VAN LYDIA CHAGOLL, in aanwezigheid van de regisseur.

Plaats

ABVV-Brussel, Keizerslaan 34, 1000 Brussel.
Vrije toegang.

DONDERDAG 13 MAART 2003 OM 19U30

RACISME EN FASCISME: ANALYSE

DONDERDAG 20 MAART 2003 OM 19U30

STRATEGIEËN TEGEN RACISME EN FASCISME

Twee debatavonden met volgende genodigden:

Nouria Ouali (verbonden aan de Université Libre de Bruxelles), **Baudouin Ferrant** (secretaris van de Centrale Voeding-Horeca-Diensten, afdeling Brussel), **Eric Goeman** (voorzitter van Democratie 2000), **Yannis Thanassekos** (directeur van de Auschwitzstichting).

Deze twee debatavonden vinden plaats in de lokalen van het ABVV-Brussel, Keizerslaan 34, 1000 Brussel. Vrije toegang.

WOENSDAG 26 MAART 2003 VANAF 19U30

WERELDMUZIEKAVOND

Onze campagne “Vrijheid en tolerantie” wordt afgesloten met een grote en feestelijke multiculturele avond met muziek uit alle windstreken. Iedereen is welkom.

Werken van Jacques Rozenberg

IJLENDE VERBEELDING

Het monster van Loch Ness bestaat niet.
Het is ontstaan uit de angst van
de mensen.
Nochtans, we hebben het gezien
zeggen de blinden.

VROUW OP CELLO

Enkel de liefde kan de gruwel uitwissen
Ze verlost de mens van zijn onmacht,
De aanmoediging voor de confrontatie
met zichzelf en anderen.

Mijn misvormde vingers,
De achtergelaten viool en mandoline
Op mijn radiografieën en op mijn
bladen papier,
Zijn ze vervangen door kleuren,
Laat me toe om me verder uit
te drukken en te creëren

GEBROKEN GEZICHT (zie p.32)

April 1945.
Na twee jaren van verschrikking
En
Dagelijkse vernederingen,
Een gebroken gezicht,
Verpletterd – het mijne –
Doorbloede ogen
Filteren
een machteloze woede.

CARNAVAL VAN DOOD EN LEVEN

Een leegte opvullen
Een inspanning zonder einde.
Zinloos!

VERMOMD LEVEN!

Toch goed vermomd te leven!
Leventje mooi georganiseerd.

GEEN WEERSTAND BIEDEN

Vooral geen weerstand bieden.
Maar jij, die kijkt naar het schilderij,
jij hebt twee handen?
Rijk je linkerhand naar hen die, zoals
jij, werken aan een broederlijke wereld.
Maak met je rechterhand een vuist,
maak een harde vuist, want er is
een strijd te voeren tegen de afwijzing
van het andere.

SELECTIE

Auschwitz.
Aankomst in de vroege morgen.
Nauwelijks bewust
uit de
drukkende wagons,
menselijke wezens
op mekaar gepakt
getransporteerd.
Selectie.
Het grote vraagteken.
Aan deze en gene zijde.
Huilende honden.
Tierende SS-ers.
Een familie kent alleen nog maar angst.
Samengedromd,
Zonder mekaar een ogenblik los
te laten.
Samen zijn. Samen blijven.

KAMP

Tijdens een van mijn dagen van de Dodenmars, een brandend kamp, blok na blok, de SS wilde geen enkel teken van leven, geen enkel spoor van de dood aan de lopende band achterlaten. Alleen vuurgloed en met bloed doordrenkte aarde.

STRIJD VOOR EEN RECHTVAARDIGE WERELD

Ik heb zo dikwijls de geprogrammeerde dood nabij gevoeld dat het me gesterkt heeft in mijn levensdrift en om de lessen getrokken uit mijn concentrationair parcours door te geven. Deze drift, deze strijd voor een meer rechtvaardige wereld, wens ik met jou te delen.

NIET ZIEN

Men moet de stilte niet zien
niet begrijpen
niet horen
De verschrikkelijke stilte van de onverschilligheid van de mens voor de mens.

SCHIMMEN SCHUIVEN VERDER

Bij zonsopgang, een nieuwe dag gelijk aan al de andere, na een slapeloze nacht vol onrust en angst schuiven schimmen verder met de pas van een slaaf veroordeeld om alle martelingen te ondergaan: slagen, honger, koude. Ze slepen zich verder, gebukt. Over de oneffen weg. Dood alomtegenwoordig. De kapo roepend, schreeuwend, slaand. Hij ... nooit raakt hij uitgeput. Meer zelfs, zo denkt hij zich te redden.

VERVORMDE LICHAMEN

Geslagen lichamen, vervormd, verwrongen door pijn en ongerechtigheid. Vandaag zoals gisteren kapot gemaakt.

HELDERE ZON

Knipoog naar de jongeren
Mijn zon doet de levensbloemen bloeien, oor hen kleur en geur te geven, door lelijkheid en boosheid te laten voor het geluk van de mens de generositeit vermengd met de levensvreugde.

ZIJ WEMELEN OVERAL SMERIGE WEZENS

Zij wemelen overal, de smerige wezens. Gisteren, vandaag. Morgen? Medeplichtig aan autoritarisme en totalitarisme, hier en daar, onopvallend gemaskerd, bedreigend overal aanwezig dat de voldane, de zwakke, de naïeve, het niet opmerken.

ONSCHULDIGE GEMASKERDEN

Onschuldigen verscholen achter een masker. De menselijke monsters, zij bestaan, goed zichtbaar en aanwezig.

Brieven ter herinnering aan Jacques Rozenberg

"Jacques is niet meer onder ons!
Ik ben droevig omdat hij is heengegaan
Ik ben gelukkig dat ik hem op het laatste moment
nog gezien heb. (...)
Deze Jacques, die ik gekend heb:
Een gevoelig mens, vol van tegenstellingen
Van verzet en
altijd woorden vindend die ontroeren,
die doen nadenken en die doen voelen.
Jacques heeft in mijn leven sporen achtergelaten
die ik nooit zal vergeten."

Silviu Anastasiu

Hij was een buitengewone persoonlijkheid,
een groot man met
Wie ik lang gepraat heb over de menselijke
waardigheid (...) een uitzonderlijke man die ik
bewonder en waardeer.
De bevoorrechte gespreksmomenten met Jacques blijven
voor altijd in mijn geheugen gegrift".

Anne Françoise Gillain

"Jacques was een uitzonderlijk mens.
De moed en de waardigheid waar hij van getuigde,
en ten opzichte van tal van bewijzen, vroegen om
bewondering en maakten van hem een groot man (...). Hij
leidde ons als een grote wijze door ons werk en onze
reflecties, gebruik makend van zijn vloeiende woorden
en dankzij zijn intelligentie, zijn vriendelijkheid
en zijn levenservaring.
De vrijgevigheid van gevoelens van Jacques gaf hem
een grootse volledigheid".

Lucile De Brabandere

"Onze studenten hebben een onvergetelijke herinnering
van Jacques behouden die hen getekend heeft door zijn
eenvoud, zijn humor, zijn beslistheid...
Elk persoon die hem heeft ontmoet, kan hem niet
vergeten..."

Bénédicte Chariot

Foto genomen door de nazi's van een gedeporteerde
bij zijn aankomst in Auschwitz

"Na weken en uren discussiëren over het antisemitisme
en zijn gevolgen ten tijde van de Holocaust, denken
we veel over dit onderwerp te weten (...). Maar wat mij
betreft (...), was de getuigenis van Jacques een nog
grotere en reëlere bewustwording (...). Hij wilde enorm
veel geven aan de mensen, en vooral aan de jongeren,
want hij begreep dat hij het geluk en de taak had
om ons te informeren over de ergste gruwelijkheden.
Om al deze redenen was Jacques Rozenberg een goed
man. Ik zal me steeds zijn gevoel van hoop en
menselijke gulheid herinneren die hij losmaakte
door zijn levensvreugde."

France Brasseur

"Wij zijn jongeren die geraakt werden door
de krachtige getuigenis van Jacques, door zijn
gevoeligheid, door zijn diepe blauwe blik.
We zullen Jacques Rozenberg nooit vergeten en dat
de echo van zijn gedicht "Zeg JA!" nog lang mogen
weerklinken!

Marie-Pierre Antoine et Christophe Pausch

"Moed! Jullie allemaal
die teneergeslagen zijn!
De dood nabij,
Heeft God hoop gegeven
En jullie groot verdriet
Is verlicht,
Enkel denkend aan de hemel,
Waar het hart naar lonkt
Jullie zullen degenen die niet meer zijn,
weezien".

"Ik heb een groot mens ontmoet die me voor altijd
de kracht zal geven om zijn weg verder te zetten
en hem nooit te vergeten".

Josiane Delplace

"Aan jou, Jacques,
Je stille viool speelt in onze herinneringen
In de partituren van de duisternis,
Is je revolte opgetekend in noten van vuur...
Beetje bij beetje omgevormd tot licht
Door Andrée, je vrouw.
In naam van alle leerlingen en leraars Moraal
Van het officieel onderwijs van de Franse Gemeenschap
Die je ontmoet hebt in Auschwitz en in de scholen,
Dankje voor het geschenk van je schreeuw die zegt:
NEEN!"

Christine Doclot

"Eerlijk, ik wist niet hoe ik mijn verdriet moest
uitdrukken. Mijnheer Jacques was en is nog steeds
in mijn gedachte een uitzonderlijk persoon".

Zofia Sratan

"Wij, burgers van een generatie zonder oorlog,
proberen aan de hand van een onvergeetbaar verhaal,
de kwellingen van mannen en vrouwen te begrijpen,
slachtoffers van andere mensen die zich uitgaven
voor mensen.

Voor een kort ogenblik zal onze geest zich vrijmaken
van de kleine dagelijkse zorgen om in de geschiedenis
te duiken en een reële inhoud te geven aan vage
woorden als "genocide" en "foltering". (...)

Jacques Rozenberg zal een actieve getuige van
het verleden blijven, bezorgd om de toekomst van
de menselijkheid.

De mensen zijnde zoals ze zijn, was hij in niets banaal.
Hij zal een pakkende jeugdherinnering blijven."

Manon Verkaeren

"Ik vond zijn bezoek aan onze school zelfs
aangrijpender dan Breendonk. Hij slaagde erin om
ons beter in het verleden te brengen dan het Fort en
gaf me een beter idee van het drama dan om het even
welke documentaire op TV. Vandaag nog ben ik ervan
overtuigd dat hij de enige was die me zo fel kon
onderdompelen in deze verschrikkelijke tijd".

Pascal de Decker

Getuigenissen van vakbondsmilitanten

Samen hadden we ons voorbereid op deze reis
Ik had boeken gelezen, films gezien, verhalen gehoord,
We namen het vliegtuig.

We kwamen aan in Auschwitz, het was er koud.

We luisterden naar enkele getuigen.

Maar niets, niets kon ons echt voorbereiden...

Auschwitz,

Immens, het genie ten dienste van het kwaad.

We doken in het verleden en in de vertwijfeling.

Open barakken, de ijskoude wind, houten planken
voor een beddezak.

We beelden ons in, of beter, we probeerden ons voor
te stellen.

Mensen die liggen, de ene boven de andere,
het gebrek aan kleren, medicamenten, voedsel,
menselijke warmte, menselijkheid,
de slagen, de morele en fysieke folteringen,
de ervaringen

en op het einde ... de dood!

Het totale afgrijzen.

Dit alles in naam van het "verschil"

Welk verschil?

En nochtans, allen, folteraars en gefolterden.

allen waren mensen.

Dit gebeurde gisteren, en vandaag...?

Armande Thumilaire

Tijdens de bezoeken voelde ik de barbaarsheid en de terreur waarin de gevangenen van de concentratiekampen leefden. De SS had een pact getekend met Mijnheer DE DOOD. Deze heeft gedurende maanden en jaren zijn werk kunnen doen in volslagen straffeloosheid, hier en daar zomaar enkele verzwakte mannen, vrouwen en kinderen wegmaaiend; en zich gelukzaligend begevend naar de gaskamers. Wat een grootse oogst, Mijnheer DE DOOD, gezaaid door de NAZIS!! Maar zij moesten hun macaber werk verder zetten met sadisme, in de dodenmars. Een overlevende doet ons het relaas van deze mars die duurde van 1 dag tot 4 maanden voor de meest taaie. Deze woorden doen me rillen. Is dit de meest beestachtige gruwelijkheid van de SS?

Jacques Rozenberg en andere overlevenden die de delegees begeleiden – april 1999

In mijn hoofd verdringen zich zoveel vragen.
Hoe is het mogelijk dat mensen zich zo wreed kunnen gedragen ten opzichte van hun naasten? Waarom zo afschuwelijk? Tot hoe ver kan de menselijke gruwel gaan? Waar waren de mensen die deze slachting toelieten en eraan meededen? Hebben we het toppunt van schande bereikt met deze concentratie- en uitroeiingskampen?

Ik zet me neer op dezelfde grond en zo begint het lied. Dit lied, waarvan ik de Hebreeuwse woorden niet versta, maar haar klanken en textuur klinken als een lange aanklacht. De muziek van dit klaaglied ontgaat me. De melancholie en triestheid overmeesteren me, en ik zie deze uitgemergelde lichamen, die hopen haar, en die wanhopige kinderblikken. Ik, die leven heeft gegeven, die het in mijn schoot gevoeld heeft, ik kan niet weerstaan aan de droefenis en laat de tranen vloeien die mijn lichaam en geest te lang ingehouden heeft.

Altijd al heb ik gevochten voor gerechtigheid en tolerantie en voor het recht op anders-zijn. Ik probeer te vechten tegen de onverschilligheid van de mensen rondom mij ten opzichte van het leed van sommige volkeren (Rwandezen, Armeniers, Koerden, Palestijnen, enz... de lijst is lang). En het is niet altijd gemakkelijk! Ik heb meer dan eens zin gehad om het hoofd te laten hangen. Maar, vandaag nog meer, moet ik mijn engagement verder zetten.

Bouras Malika

Ik had wel graag alles willen beschrijven wat ik beleefd heb tijdens mijn verblijf, alle details betreffende de kampbezoeken. Maar ik moet toegeven dat ik daartoe niet in staat ben. Als ik dat zeg, dan is dat omdat ik niet de gepaste woorden kan vinden. Mijn observatie van het repressieve systeem van concentratie- en uitroeiingskampen, heeft mij doen begrijpen dat alles goed uitgekiemd was, tot in de kleinste details. Dit maakt alles nog afschuwelijker. Ik wil hier benadrukken dat de kampen reeds in 1933 in Duitsland geopend werden. Het is daarbij belangrijk te zeggen dat de allereerste slachtoffers Duitsers waren, opposanten van allerlei slag. Dit waren vakbondsmilitanten, communisten, intellectuelen, advocaten, studenten, kortweg... allen die niet akkoord gingen met de nazi-ideologie. Indien sommigen het nog niet wisten, Hitler is op een democratische wijze aan de macht gekomen. Maar eenmaal aan de macht legde hij de democratie aan banden om zijn doel te bereiken: de dictatuur, de concentratie- en uitroeiingskampen.

Vandaag zie ik de opkomst van sommige simplistische, politieke ideeën die aanleunen bij de nazi-ideologie. Het is dus opletten geblazen anders is het risico groot dat de geschiedenis zich zal herhalen.

Cicay Mate

Papa vertelde me, mama gaf details, ik beelde me in...

Dan zijn we er naar toe gegaan, en ik heb enkel dan iets begrepen.

Ik heb de omvang van het ondenkbare, de immensheid van de gruwel gezien.

Enkel verloochening, identiteitsverlies, vernedering van mensen, enkel het recht op stilte, honger, werk met op het einde de enige mogelijke compensatie... de dood.

De dood als enig soelaas, anoniem, in de grootste onwaardigheid.

Het ergste: de kindsheid versmaad, gefolterd, opgeofferd, geëxperimenteerd in naam van wat... de... "hun geneeskunde", "hun ethiek", "hun doel"???

Binnenkort is het 60 jaar geleden... Kijk rondom je, luister, observeer, analyseer en onder het mom van

een betere wereld ontdek je racisme, politieke conflicten, etnische of religieuze oorlogen, het vluchten van mannen, vrouwen en kinderen,... ditmaal in naam van wat?

Martine Moons

De verwoesting/ droefheid

Zittend op de keien van een weg, door sommigen de grootste begraafplaats ter wereld genoemd, begreep ik pas op welk punt de Mens zijn ergste belager kan zijn. Nooit kunnen we ons rekenschap geven van de pijn die op deze plaatsen rondwaart, zonder het zelf gezien te hebben, noch door een diepgaande studie van de geschiedenis, noch door een gedetailleerde beschrijving van de beste cineasten of schrijvers. De dood die er nog steeds rondsluipert laat je op zo'n manier nadenken dat niemand dit achter zich kan laten. Gelukkig werd deze duivelse machine vernietigd, te laat, maar voor het zijn doel kon bereiken.

De haat, de angst, de vijandelijkheid, het misprijzen, de woede, de wrok, de onverschilligheid, de negatie, de omzichtigheid... welke gevoelens lieten toe dat zo'n schande openlijk aanvaard werd door een groot deel van de burgers?

Misschien hangt alles af van de dikte van de doek voor onze ogen bedekt.

Vandaag bevinden we ons niet meer in staat van oorlog maar toch zijn de "ernstige" of "wetenschappelijke" stellingen talrijk die gevoelens van angst voor het andere en het onbekende overbrengen en versterken om een machtswens te vervullen.

Het is aan ons om deze doek weg te nemen.

Ontdekken, verscheidenheid omvormen tot rijkdom, het Andere zonder vooroordelen bekijken, maar met respect, en het doek valt af.

Na deze reis en tijdens de trieste uren waarna sommigen suf lijken te ontwaken en anderen bijna een neushoorn worden, heb ik voor mezelf beslist om niet meer blind te zijn, en om te reageren tegen de vernietigaars van de menselijkheid en zo hun actievelde te verkleinen. Want tegenover de verwoesting van het onmetelijke kamp van Auschwitz-Birkenau werd ik doordrongen door een gevoel van revolutie.

Myriam Akhaloui

De neoliberale wereldorde en de opmars van politiek populisme

Om zich te verweren tegen de neoliberale ideologie is het nodig om eerst de feiten te verzamelen en daarna een analyse te maken. Eric Goeman, voorzitter van Democratie 2000 geeft ons zijn reflectie over dit onderwerp. In deze materie bestaat er geen mirakeloplossing die de wereld kan veranderen. Desondanks geeft Goeman een zeer bijtende analyse.

HOE ZIT HET MET DIE WERELDORDE OP DIT OGENBLIK?

Het aantal mensen dat in de wereld moet leven van minder dan een euro per dag is gestegen van 1 miljard naar 1,2 miljard. De helft van de wereldbevolking (drie miljard mensen!) verdient minder dan 2 euro per dag. De drie rijkste miljardairs ter wereld bezitten samen meer dan het totale bruto binnenlands product van de 600 miljoen armsten.

De 200 rijkste individuen ter wereld verdubbelden hun netto-inkomen tussen 1994 en '98. Het patrimonium van computergoeroe Bill Gates en de 357 andere dollarmiljardairs op de wereld is groter dan het gezamenlijke inkomen van de armste 45% van de wereldbevolking. In 1930 waren er dertig armen voor één rijke, nu vierenzeventig.

Ook in de "rijke", industriële landen leeft één op de zes kinderen onder de armoedegrens. De Joseph Rowntree Foundation, het grootste Britse sociale onderzoekscentrum, kwam zelfs met een ontluisterend rapport op de proppen vanuit "het hart van de actieve welvaartsstaat": meer dan één op de zes Britse kinderen, twee miljoen kinderen dus, missen basisbehoeften zoals goede kledij, drie maaltijden per dag en speelgoed. Bijna 10 miljoen van de 58 miljoen Britten beschikken niet over de financiële middelen om hun huizen goed te verwarmen of vochtvrij te houden. Ongeveer vier miljoen onder

hen hebben "voedselproblemen". De verwachtingen van de Wereldbank: "Het aantal armen zal nog sterk oplopen in de komende jaren!"

GRENZEN AAN DE MARKT

De neoliberale (alles voor de markt, niks voor de gemeenschap) mondialisering heeft geleid tot grotere ongelijkheid, zowel tussen Noord en Zuid als tussen sociale groepen binnen de rijkste landen zelf. Iedere dag passeert ongeveer 70.000 miljard frank langs de elektronische wisselmarkten. Speculatie en flitskapitaal zijn wereldwijd op jacht naar de hoogste winsten en verwekken soms hoge golven en vreselijke stormen op de financiële wereldzeeën. De politieke overheden gebruiken dan gemeenschaps-geld om de stormen te bedaren (stabiliseren van de financiële markten), maar kunnen niet verhinderen dat er ineens miljoenen werklozen bijkomen en miljoenen mensen onder de armoedegrens belanden.

Op dit ogenblik zijn de financiële markten het sterkst geglobaliseerd. Kapitaal kan zich wereldwijd bewegen zonder veel beperkingen, regelgeving, controle of belastingen. Wil een verlichte overheid eindelijk overgaan tot regelgeving, dan wacht altijd wel ergens een belastingparadijs met open armen om de nationale wetgeving te ontlopen. Wetgeving, controle en belastingen zijn voor burgers; multinationale ondernemingen, pensioenfondsen, beleggings-

fondsen, verzekeringsmaatschappijen en hefboomfondsen, internationale banken en grote speculanten weigeren zoveel mogelijk elke wetgeving of controle¹: zij zijn de globale spelers in een wereldwijd casino. En zoals in elk casino zijn er ook hier veel meer verliezers dan winnaars.

Er is een wereldwijde oorlog aan de gang waarbij elke nationale economie langzaam maar zeker onderworpen wordt aan de financiële markten. Dat leidt tot een dictatuur van de financiële markten (ondemocratische ongecontroleerde instituten) die hun wil opleggen aan nationale staten en politieke overheden (ook diegenen die democratisch verkozen zijn). Zo verliezen de overheden niet alleen de greep op belangrijke economische beslissingen, maar ook op de mogelijkheden weerwerk te bieden tegen speculatie, zelf werk te creëren of een sociaal vangnet te verzekeren voor de zwakkeren en uitgestotenen.

Daardoor worden de tegenstellingen tussen rijken en armen, welstellenden en behoeftigen, werkenden en werklozen, winnaars en verliezers steeds schrijnender.

OPKOMST VAN DE SOCIALE ONZEKERHEID

Onder druk van een stijgende schuldenlast worden veel Derde Wereldlanden verplicht hun markten te openen voor de grote multinationals uit het Noorden terwijl ze niet meer over de middelen beschikken om aan de sociale noden van hun bevolkingen kunnen voldoen. Daardoor ontstaan allerlei conflicten zoals etnische oorlogen en zetten migratiestromen zich in beweging.

De winsthonger van de grote speculanten drijft ook bij ons sociale verworvenheden in een neerwaartse spiraal: overheidsbemoeyenis in de economie wordt zoveel mogelijk uitgeschakeld, arbeid zo goedkoop (flexibel) mogelijk gemaakt, werklozen worden meer bestreden dan werkloosheid, belangrijke functies van de publieke gemeenschap worden verkwaanseld aan de privé, de werkdruk wordt verhoogd, zorg afgebouwd. Een steeds groter onveiligheidsgevoel is het belangrijkste gevolg. Werkloosheid en uitsluiting zorgen voor een wereld met steeds minder zekerheid. Snelle onbeheersbare vernieuwingen, de onzekere toekomst, worden allemaal als onveilig ervaren. Mensen worden bang en onzeker, voelen

zich steeds machtelozer. Sommigen voelen zich in een hoek gedreven, nutteloos, weggegooid.

De flexibilisering van de arbeidsmarkt leidt tot een ongenadige concurrentie tussen hooggeschoolden, halfgeschoolden en laaggeschoolden.

Er zijn meer en meer precare jobs in Europa (hamburgerjobs, just-in-time jobs) waardoor het uitzicht op een volledige loopbaan bijna onmogelijk geworden is en de onzekerheid in het dagelijks bestaan (ook familiaal) toeneemt.

De angelsaksische ideologie rukt op met de nadruk op individualiteit (en individueel slagen of falen). Wanneer je faalt heb je het vooral aan jezelf te danken. Wie niet meekan gaat er onverbiddelijk uit.² Sociale uitbuiting is erg, maar sociale uitsluiting is nog erger.

Deze ontwikkelingen wegen zwaar op de sociale solidariteit en verzwakt daardoor het Europees syndicalisme. **De ultieme droom van het neoliberalisme is de uitholling van de vakbondsmacht** waardoor de georganiseerde arbeidersbeweging geen georganiseerde tegenmacht meer zou kunnen vormen tegen deze neoliberale revolutie.

DE MOEILIJKE POSITIE VAN DE MIDDENKLASSE

Een groot deel van de middenklasse is bang hun welvaart en welzijn te verliezen of te moeten delen met anderen, met nieuwkomers. Zij zijn vatbaar voor de schreeuw om meer repressie, blauw op straat, meer gevangnissen, zwaardere straffen, snelrecht. Veel traditionele partijen spelen in op die onlustgevoelens om hun electorale positie te versterken of zelfs uit te bouwen.

Weer anderen voelen zich onrechtvaardig behandeld, in de steek gelaten door de politieke democratie en worden verbitterd. Dat leidt tot afkeer van de politiek en tot de opgang van extreemrechts (Vlaams Blok, FPÖ van Haider). Zo groeien op thema's van "veiligheid" en "integratie" meer en meer sommige traditionele partijen en extreemrechts naar elkaar toe.

De kreet van dit ogenblik zoals "verplichte inburgering" zou tien jaar geleden geuit door het Vlaams Blok nog een storm van verontwaardiging doen ontstaan hebben in onze samenleving. Vandaag scha-

ren de meeste partijen zich achter dit begrip met instemmend gemompel vanuit grote delen van de samenleving. Er is geen strijdbare basis in de samenleving tegen het Vlaams Blok.

DE DEMOCRATIE WORDT BEDREIGD

De overheden hebben aan gezag verloren, het parlement aan prestige en de partijen aan betekenis. Diegenen die nog strijden draaien teveel rond in een beperkte kring van “ons kent ons”, een goed geïnformeerde elite van politieke deelnemers en waarnemers.

De politiek is afwezig in de samenleving. Er is geen maatschappelijk debat. De partijen zijn ideologisch zwak maar bestuurstechnisch sterker geworden: NPC (Nieuwe Politieke Cultuur).

Regeren is nu de boel bij elkaar houden, goed management, voorzichtig manoeuvreren en zo weinig mogelijk ideologisch profileren. Oude politieke families gedevalueerd en politici en politieke partijen als eerste dragers van ideeën, zijn veranderd in overheidsmanagers en bureaus voor selectie en leverantie van de noodzakelijke managers.³

Gevolgen: klassieke democratische componenten zijn sterk verzwakt: parlement en politieke partijen. De democratische controle is verplaatst naar buiten de politieke arena, vooral het bedrijfsleven en de media (die zelf meer en meer onder de druk van het bedrijfsleven vallen).

De democratie is bedreigd. De tijdgeest wordt gedomineerd door Nieuwrechts dat de dictatuur van de markt predikt: wanneer iedereen met iedereen concurreert levert dat de beste aller werelden op. Alles is te koop. De overheid onderwerpt zich aan de wetten van de markt: overheidsinstellingen worden afhankelijk gemaakt van geldstromen op de markt en ambtenaren worden managers die afgerekend worden op hun resultaten.

Verkiezingen zijn teveel overgeleverd aan professionele communicatiestrategieën: teveel infotainment en peptalk.

KANALISERING VAN ANGST

Er wordt geen ideologische strijd geleverd tegen extreemrechts: het weinige is een politieke belan-

genstrijd omdat sommige partijen zich bedreigd voelen door de electorale opmars van het Blok.

Maar de opmars van het Blok is niet alleen electoraal: de prefascistische ideologie dringt binnen in het bewustzijn van steeds grotere delen van de bevolking: via het discours over onveiligheid, criminaliteit, illegalen, asielzoekers, enz...

Alleen al de nieuwe regering heeft debatten aangezwengeld over: etniciteit en criminaliteit, overvloed aan zigeuners, terugbrengen van illegalen (handboeien moesten het kussentje vervangen), overvloed aan Kosovaren, jeugdgevangenen, speciale instellingen voor criminele migrantenjongeren, collectief uitwijzen van Albanezen, jeugdgevangenen, verplichte inburgering, enz...

Repressie blijft het toverwoord.

GLOBALISERING:

EEN GEDUCHTE OORLOGSMACHINE

De globalisering is een commerciële pletwals, waarbij het goedkoopste of het meest winstgevende de weg wijst.

Het Wild West-kapitalisme heeft lak aan grenzen en wetten en probeert de wereld te veroveren door de volledige wereld tot een “markt” te herleiden.

De veroveraars hebben het vooral over de zegeningen van de globalisering (dat deed Napoleon ook reeds), maar de werkelijkheid is een ordinaire rooftocht, een plundering. En het is niet alleen maar de plundering van grondstoffen en goedkope arbeidskrachten. Het is ook de plundering via private patentering van alle natuurlijke en biologische rijkdommen van de planeet.

De dreigende uitverkoop aan de meestbiedende van het openbaar vervoer, het water, het gas, de elektriciteit, de communicatiemiddelen. De dreigende privatisering van onderwijs, ziekenzorg en strafinrichtingen⁴. De volledige publieke ruimte, de democratische ruimte, alle terreinen van het dagelijks leven, dreigen onder private economische controle gebracht te worden.

Culturele identiteiten en traditionele levensvormen zijn de laatste stoorzenders en werken remmend op de pletwals die totale standaardisering van behoeften en verlangens nodig heeft om alle producten

zonder tegenstand te kunnen verpatsten. Dus, weg met traditie, vernietigen die cultuur!

Het wereldwijde web moet de verschillen uitvlakken, de digitale snelweg elke culturele weerstand, elke tegenstem ontmijnen, ontregelen, breken, smoren. Niets mag de vermenigvuldiging van de winsten in de weg staan. De multinationale corporatie moet vrij zijn en niet gehinderd door de sociale gemeenschap.

RATIONALISERING TOT HET UITERSTE

Bij Renault Vilvoorde werden 3000 arbeiders van de een op de andere dag op de keien gegooid. De volgende dag vierden de aandeelhouders overal feest want de beursnoteringen stegen. Hun investeringen rendeerden en werknemers zijn slechts inwisselbare en uitwissbare pionnen in hun wereldwijde schaakspel. Ook bij Alcatel en Philips Hasselt zien we opnieuw hetzelfde gebeuren.

De volledige samenleving wordt geherstructureerd, ondersteboven gekeerd. De postbedeling moet bvb. worden geprivatiseerd om “een efficiëntere dienstverlening aan de konsument” te kunnen garanderen. Op de menukaart: 8 à 9000 voltijdse betrekkingen moeten geschrapt worden.

Volgens de vakbeweging (en iedereen met een beetje gezond verstand) “een sociaal bloedbad”. Volgens de directie gewoon “reorganisatie”. Volgens de politici de normale gevolgen van de “liberalisering” in het kader van de eenmaking van de Europese markt. Onder druk van het magische woord “de internationale concurrentie” worden onze samenleving, onze publieke ruimte, onze arbeidsvoorwaarden, onze vrije tijd, onze sociale relaties, onze democratie gereorganiseerd.

Alles wordt binnen de economische markt gebracht, geen tegenstem mag de neoliberale idylle nog verstoren. De neoliberale mondialisering heeft vooral geleid tot grotere ongelijkheid, zowel tussen Noord en Zuid als in de dominante landen zelf. De steeds verder schrijdende polarisatie tussen rijk en arm, tussen haves en havenots, is één van de belangrijkste breuklijnen op planetair vlak.

Deze sociale ongelijkheid is echter geen natuurfeenomeen, maar vooral het gevolg van sociaal-economische onrechtvaardige verhoudingen.

Allerlei wereldproblemen zoals de internationale schulden crisis, uitstoot van arbeid, druk op de collectieve solidariteitsmechanismen, toenemende onveiligheid, etnische oorlogen, migratiestromen, opgang van extreem-rechts, kinderarbeid en milieuvernietiging zijn vooral de sociale, politieke, culturele en ecologische gevolgen van de economische ongelijkheid (en onrechtvaardigheid en uitbuiting). Hoe de G7 of G8 bij bijeenkomsten ook proberen een hoge borst op te zetten voor de verzamelde media, zij dienen uiteindelijk bovenal de belangen van de transnationale ondernemingen. De politieke machtigen der aarde kruipen zelfs elk jaar in Davos kwispelend op de schoot van de echte machtigen der aarde: de economische krachtpatsers.

Daardoor worden de tegenstellingen tussen rijken en armen, welstellenden en behoeftigen, werkenden en werklozen, winnaars en verliezers steeds schrijnender.

DE NEOLIBERALE GLOBALISERING OMKEREN?

De onderdrukten kunnen opnieuw actoren worden van een strategie van verzet en verandering. De versplinterde sociale bewegingen hebben zich echter verschillende decennia ingegraven op de politieke jachtvelden en het economische terrein braak laten liggen. Het is belangrijk de hefboomen te zoeken om invloed op de economische processen te verwerven, door bvb. druk uit te oefenen op de politieke krachten om de financiële markten te disciplineren en te controleren, maar bovenal wordt het dringend tijd het economische strijdterrein te heroveren en onder publieke controle te brengen.

Eric Goeman, Voorzitter Democratie 2000 / woordvoerder Attac Vlaanderen

- 1 We verwijzen hier naar de problematiek van het Multilateraal Investeringsakkoord (MAI)
- 2 Zie de problematiek van de hervorming van het bestaansminimum – leefloon en in een breder kader de weg van de actieve welvaartstaat
- 3 Zie de problematiek van het Copernicusplan
- 4 Zie de problematiek van de GATS (Algemeen Akkoord voor de handel en diensten)

De vakbonden tegen extreem rechts, racisme en discriminatie

Hoewel de vakbonden zich steeds duidelijk hebben verzet tegen de regeringspolitiek die arbeiders uit andere landen wou aantrekken, hebben ze steeds de immigranten ondersteund bij het afdwingen van hun rechten. De strijd voor de gelijke behandeling, voor het stemrecht bij de sociale of gemeentelijke verkiezingen, de steun aan de integratiepolitiek voor de jongeren, de regularisering van de illegale asielzoekers, de strijd tegen de discriminatie bij aanwerving, de strijd tegen extreemrechts en het racisme zijn allemaal stuk voor stuk thema's waarvoor de vakbonden zich ingezet hebben gedurende de laatste 50 jaar.

DE VAKBOND TEGEN EXTREEM RECHTS

De electorale score van extreemrechts tijdens de verkiezingen van november 1991 heeft een ware schok teweeggebracht bij de syndicale verantwoordelijken. Zeer snel hebben de vakbonden het gevaar ingezien van een anti-democratische partij die zich profileerde op de politieke scène met een hatelijke retoriek ten aanzien van vreemdelingen maar ook ten aanzien van de bonden zelf. In de analyse van de vakbonden is extreemrechts een regelrechte ramp voor de maatschappij, voor de economie en voor de vakbonden² zelf.

Vanaf dat ogenblik hebben de vakbonden de strijd tegen extreem rechts zeer ernstig opgevat. Tijdens de sociale verkiezingen van 1995 hebben de drie grote bonden (ACLVB inbegrepen) op initiatief van het ABVV en het ACV een protocol ondertekend waardoor niemand op de lijsten toegelaten wordt die zich schuldig gemaakt heeft aan racistische daden. De vakbonden en sommige beroepscentrales hebben zelfs maatregelen genomen die leden uitsluiten die lid zijn van extreemrechtse partijen en dit omwille van de fundamentele ideologische onverzoenbaarheid.

Tijdens de parlementaire verkiezingen van mei 1999 hebben de vakbonden campagne gevoerd tegen extreemrechts. Sensibiliseringsacties over de risico's van een stem op extreem rechts werden gevoerd in samenwerking met het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding. Het doel was de werknemers te informeren over de werkelijkheid achter en de ware inzet van de immigratie en over het belang van de waarden van gelijkheid, solidariteit en participatie die de basis vormen van de syndicale democratie en filosofie.

DE VAKBOND EN DE STRIID TEGEN HET RACISME

De strijd tegen extreemrechts is niet mogelijk zonder een aanhoudende strijd tegen het racisme. Voor de vakbonden is racisme een bron van ongelijkheid en van onrechtvaardigheid. Daarenboven breekt racisme de solidariteit tussen de werknemers. Philippe Bataille is van mening dat racisme een resultaat is van het in concurrentie brengen van nationale werknemers met vreemde werknemers en werknemers van buitenlandse herkomst³. Geconfron-

teerd met het racisme-fenomeen op de werkvloer hebben de vakbonden geprobeerd zich te verweren door het lanceren van verschillende initiatieven.

In oktober 1995 ondertekenen het ACV en het ABVV, beiden lid van het EVV (het Europees Vakverbond), de gemeenschappelijke verklaring van Firenze met de Europese sociale partners (UNICE, CEEP en EVV) betreffende de preventie van raciale discriminatie en vreemdelingenhaat en de promotie van de gelijke behandeling op de werkvloer. Deze gemeenschappelijke verklaring bevestigt dat racisme en vreemdelingenhaat een *“ernstige bedreiging zijn, niet enkel voor de stabiliteit van de Europese samenleving, maar ook voor de goede werking van de economie”*. De sociale partners erkennen eveneens dat de strijd tegen het racisme en de vreemdelingenhaat hand in hand moet gaan met een algemene toename van de werkgelegenheid, met een migratiepolitiek, met integratie – die dan vooral moet gezien worden in termen van toegang tot onderwijs en huisvesting – en ook met de strijd tegen de clandestiene arbeid.

Op het niveau van de sectoren hebben de sociale partners van de interimsector, het verbond van Belgische ondernemingen (VBO), de Federatie van de uitzendbureau's (UPEDI) en de vakbonden ABVV, ACV en ACLVB in mei 1996 een collectieve arbeidsovereenkomst afgesloten die een gedragscode vastlegt ter preventie van rassendiscriminatie ten aanzien van interimwerknemers van buitenlandse afkomst. Dit initiatief van de interimsector is een première in België en moet gezien worden in het verlengde van de gemeenschappelijke verklaring van de Europese sociale partners van 21 oktober 1995 betreffende de preventie van racisme en vreemdelingenhaat op de werkvloer. Deze gedragscode bevat raadgevingen voor de interimbedrijven over de houding die men moet aannemen tegenover de gebruikers of de kandidaat-interimwerknemers en de regels die gerespecteerd moeten worden tijdens de selectie van de werknemers. Het doel van de code is tweeledig: enerzijds wordt het engagement van de interimbedrijven bevestigd dat geen enkele vorm van discriminatie op basis van huidskleur, ras, godsdienst, etnische origine of nationaliteit toegepast mag worden. Anderzijds is de doelstelling *“de*

interimbedrijven, de interim-werknemers en de gebruikers te sensibiliseren voor de middelen waarmee bewuste of onbewuste raciale discriminatie kan vermeden worden”.

Op het niveau van de bedrijven werden op lokaal vlak heel wat initiatieven in het leven geroepen. In Vlaanderen heeft bijvoorbeeld een bedrijf uit de automobielsector in zijn arbeidsreglement het verbod op elke vorm van racisme opgenomen. Dit racisme wordt vanaf nu beschouwd als een fout. In Wallonië heeft, volgend op de verspreiding van een racistische folder door een extreemrechtse partij (het Front national) in de gemeente waar een oud metaalbedrijf gevestigd is, de vakbondsdelegatie van dit bedrijf zich gemobiliseerd en *“het bedrijf zonder racisme”* in het leven geroepen. De delegatie heeft zich eveneens burgerlijke partij gesteld met andere actoren in de gemeente in het proces tegen de uitgevers van de folder. Deze actie heeft in 1994 geleid tot de veroordeling van de auteurs tot 6 maanden effectieve opsluiting en zware boetes.

Daarnaast hebben de drie vakbonden in 1997 in het kader van het Europese jaar tegen racisme drie protocolakkoorden ondertekend met het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding. Dit protocol voorziet dat de vakbonden het Centrum informeren over racistische daden of discriminatie op de werkvloer waarvan zij weet hebben. De samenwerking tussen het Centrum en de vakbonden dateert echter niet van gisteren. Gezien de vakbonden niet beschikken over de rechtspersoonlijkheid om dergelijke procedures te starten, neemt het Centrum die juridische taak op zich en stelt zij zich burgerlijke partij in de dossiers die gesignaleerd worden door de vakbonden.

DE VAKBONDEN EN DE STRIJD TEGEN DE DISCRIMINATIE

De strijd tegen discriminatie van personen van buitenlandse origine is een ander luik van de syndicale strijd. Historisch gezien hebben de vakbonden steeds het principe van gelijke behandeling van alle werknemers verdedigd onafhankelijk van de natio-

naliteit. In de praktijk worden zij echter geconfronteerd met het probleem van discriminatie bij aanwerving van vreemdelingen of personen van buitenlandse origine. Dit leidt tot uitsluiting en verhindert het proces van integratie in de samenleving.

Samen met de werkgeversorganisaties hebben de vakbonden een collectieve arbeidsovereenkomst gewijzigd teneinde een betere bescherming te verzekeren van de vreemde werknemers op het vlak van aanwerving. De Nationale Arbeidsraad heeft met name in 1991 de collectieve arbeidsovereenkomst n°

38 van 6 december 1983 gewijzigd. Het betreft hier de selectie en de recrutering van werknemers. In het artikel 10 werd toegevoegd dat het onderscheid evenmin mag gebaseerd zijn op “*het ras, de kleur, de afkomst of de nationale of etnische origine*”⁴.

De in 1990 door het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid geformuleerde wens dat de sociale partners de migranten zouden erkennen als “risicogroep” werd werkelijkheid tijdens de collectieve onderhandeling voor het interprofessioneel akkoord 1999-2000. Dit laat hen bijgevolg toe te genieten van de paritaire fondsen die bestemd zijn voor beroepsvorming.

Vandaag denken de vakbonden en het Centrum voor gelijkheid van kansen na over de wijze waarop de twee Europese richtlijnen die discriminatie⁵ verbieden kunnen geïntegreerd worden in de syndicale strategie. Hier zien we zelfs dat de strategie steeds meer gedefinieerd wordt in overleg met de pa-

troons. Zo hebben de werkgeversorganisaties zich sinds enkele jaren, en dan vooral in Vlaanderen, geëngageerd met de werkgevers via charters en protocollen om een betere integratie van de migranten en de personen van buitenlandse origine op de arbeidsmarkt toe te laten. Geïnspireerd door de Nederlandse ervaringen eist het ABVV bijvoorbeeld de uitvoering van een wet die een diversiteitsplan oplegt op het niveau van de onderneming en een evenwichtigere deelname van de minderheden door het voeren van “positieve acties”. De vakbonden willen een non-discriminatie-code in het leven roepen die in alle collectieve arbeidsovereenkomsten kan toegevoegd worden op basis van het model van de collectieve arbeidsovereenkomst van de interim-sector (zie supra).

Voor de vakbonden moet ook één en ander veranderen op het vlak van het woordgebruik.

Het ABVV is bijvoorbeeld van mening dat het essentieel is de realiteit van de “multiculturele samenleving” te erkennen zowel in de samenleving als in de bedrijven. Zij pleit dan ook voor de ontwikkeling van een positief discours over de diversiteit. Het ABVV bevestigt dat dit zich onder andere moet vertalen in een betere zichtbaarheid van de werknemers van buitenlandse origine in de statistieken en de sociale balans van de onderneming teneinde hen een evenwichtigere aanwezigheid te verzekeren op alle niveaus.

Nouria OUALI¹

- 1 Sociologe, belast met onderzoek in het centrum voor de sociologie van Arbeid, Werkgelegenheid en Vorming van de Université Libre de Bruxelles.
- 2 Verklaring van de Vlaamse Intergewestelijke ABVV over diversiteit in 2002
- 3 Philippe Bataille, “Le Racisme dans le monde du travail”, *Esprit*, nr 232, mei 1997, pp108-126
- 4 CAO nr 38bis van 29 oktober 1991
- 5 Richtlijn van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming en de Richtlijn van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep

Auschwitz vertelt ons over vandaag: een syndicale visie

Verre van ons het idee dat we het leed van miljoenen mensen onder het juk van de nazibarbarij willen banaliseren en zonder twijfel veroorzaakt een bezoek met overlevenden aan het kamp van Auschwitz-Birkenau veel emoties, geeft een choc die geen enkel boek of film kan overbrengen.

Nochtans is het onvoldoende om op het niveau van de emotionele impact te blijven. Dit is zelfs gevaarlijk zoals Rony Brauman en Eyal Sivan benadrukken: *“Men zegt dat het leed tentoonstellen het begin is van het verzachten van dat leed. Door de misdaad tegen de menselijkheid te tonen, zou je hem bestrijden. Deze euforische clichés ontwijken het probleem van de politieke verantwoordelijkheid, door het spektakel van ongeluk in de plaats te zetten van een bezinning over het kwaad. Wanneer een politieke gebeurtenis wordt gereduceerd tot een pathetisch fait divers, wordt het denken verlamd door het medelijden, de drang naar rechtvaardigheid vervalt in menselijke troost. Dààr ligt de banalisering van het kwaad”*.¹

We hebben niet de pretentie historici te zijn. We zijn geen historici, we zijn syndicalisten van het ABVV die, met hun ‘syndicale bril’, vinden dat Auschwitz ons doet nadenken over wat vandaag gebeurt en zo een

Een prangende vraag komt steeds terug na een kampbezoek of na een getuigenis van een overlevende: waarom en hoe is zoiets kunnen gebeuren? Men zegt ‘onverwoordbaar’, maar paradoxaal houden we niet op met erover te spreken. We zeggen ‘onbegrijpbaar’ en nochtans werd dit door mensen bedacht en uitgevoerd op een bepaald moment in de geschiedenis. De nazi-machine is een historisch feit dat de historici blijven analyseren, en het blijft voor eens en altijd een deel van het collectief geheugen van de mens.

schrikwekkende dimensie van de moderniteit toont. Het neo-liberalisme is niet het modern equivalent van het concentratiesysteem. Maar toch, zonder in een gevaarlijk simplisme te vervallen, kunnen we enkele vergelijkingen maken tussen het huidige dominante economische systeem en het naziconcentratiesysteem uit het verleden. Ziehier enkele denk pistes.

DE MENS IS GEEN SUBJECT MEER, MAAR EEN OBJECT

Het concentrationaire universum ontmenselijkte de gevangenen: het hele systeem dat in de kampen gecreëerd werd had tot doel om de mensen in een ‘ding’ te veranderen (de nazi’s noemden de gevangenen ‘stücke’, stukken). Vanaf de ingang van de kampen behoorde niets meer toe aan de gevangenen. De nazi’s ontnamen hen alles wat hen mens maakte: hun kleren, schoenen, persoonlijke objecten, haren en zelfs hun naam. Vanaf dan zijn ze slechts nummers.

Vandaag stellen we vast dat de mens herleid wordt tot een handelswaar. De term ‘human resources’ – menselijke bronnen – in de ondernemingen heeft iets verschrikkelijks: de arbeider wordt gereduceerd

tot een soort energiebron, die dient om zoveel mogelijk winsten te maken. Er is geen plaats meer voor het 'sociale' in de ondernemingen. Rentabiliteit en productiviteit zijn de magische woorden die de werkgevers steeds herhalen. Als je noch productief noch rendabel bent, dan wordt je uitgesloten. Dit gaat samen met een moraliserend discours die deze economische wreedheid moet rechtvaardigen. Bijvoorbeeld: *“Je bent verantwoordelijk voor jezelf en als je je plaats niet kan vinden in de moderne economische wereld, is dat jouw fout.”*

DE STAAT IS VOORAL EEN INSTRUMENT VOOR REPRESSIE

De centrale missie van de nazistaat was het handhaven van de orde en het repressief reageren tegen elke vorm van contestatie of weerstand via het leger, de geheime diensten (gestapo), de SS-milities en de concentratiekampen.

Toch even eraan herinneren dat de nazi's, eenmaal aan de macht in '33, meteen concentratiekampen openen om er alle soorten opposanten op te sluiten. Het doel was eveneens om angst te kweken, om alle weerstand meteen in de kiem te smoren en zo de ganse maatschappij te verlammen via terreur.

Vandaag wordt door het neoliberale systeem alles wat we soms de sociale staat of de welvaartsstaat noemen in vraag gesteld.

De economische these van J.M. Keynes* geeft aan de staat een regulerende rol om de rijkdommen te verdelen. In deze optiek zagen we de ontwikkeling van de openbare diensten, de sociale wetgeving zoals het Arbeidsrecht en de Sociale Zekerheid.

We zien vandaag de geleidelijke ontmanteling van de overheidsdiensten. Sommige politieke krachten willen ook de Sociale Zekerheid ondermijnen en de rechten van de werknemers ontregelen.

Terzelfdertijd stellen we vast dat dezelfde politieke krachten de repressieorganen willen versterken en optimaliseren (politiehervorming).

We vervallen zo terug op het begrip 'staat' ten tijde van de 19de eeuw. Toen was de rol van de staat beperkt tot het leveren van een basisadministratie, geld uitgeven en de gevestigde orde te bewaren.

INTERIORISEREN VAN DE DOMINANTE WAARDEN

Weinigen weten dat de concentratie- en uitroeiingskampen beheerd werden door de gedeporteerden zelf. De kapo's, politieke gevangenen of gevangenen van gemeen recht, moesten de orde handhaven binnen de kampen. De SS betraden enkel de kampen om de gevangenen te tellen en straffen uit te delen in geval van opstand. Deze gang van zaken werd door de gedeporteerden geïnterioriseerd.

In onze huidige samenleving heeft een grote meerderheid van de mensen de waarden van het liberalisme geïntegreerd, het eigen gemaakt, zonder het vaak zelf te beseffen.

Op sociaal vlak doodt dit ongebreideld individualisme – ieder voor zich is beter dan werken aan het gemeenschappelijk belang – elke vorm van solidariteit met de zwaksten, met hen die leven van een sociale uitkering (werklozen, zieken, gehandicapten, ...).

Op economisch vlak zijn er werknemers die het normaal vinden dat de overheidsdiensten geprivatiseerd worden, dat we afhankelijk zijn van de wetten van de markt en dat onze maatschappij nog enkel bestuurd wordt door de logica van het grootkapitaal.

Tenslotte stellen we vast dat ondernemingen kiezen voor nieuwe organisatievormen waarbij de werknemers aangezet worden elkaar te controleren om de objectieven, uitgezet door de directie (maximale winst), te realiseren.

Dit systeem kan leiden tot de uitsluiting van de 'niet-rendabele' (te oud, te duur) of 'niet-productieve' (zieken, gehandicapten) werknemers door de werknemers zelf.

In alle lagen van de samenleving worden de stemmen van contestatie, van het in vraag stellen gemarginaliseerd en geweigerd door de grote meerderheid. De sociale ongelijkheid aanklagen wordt meteen gezien als storend en spreken over ideologieën wordt als ouderwets afgedaan.

ONVOORSPELBAARHEID VAN DE TOEKOMST

Het leven in de kampen is van die aard dat de gevangenen geen toekomstplannen meer konden maken: een bevel en tegenbevel volgden elkaar op, toelatingen en verboden veranderden van dag tot

dag. De gevangenen waren verplicht om van dag tot dag, van uur tot uur, van minuut tot minuut te leven. Dat is wat we noemen overleven.

Deze onvoorspelbaarheid, de georganiseerde 'chaos', wordt in de huidige economische wereld (weliswaar in verschillende proporties) verheven tot norm.

De directie van een bedrijf kan niet langer inschatten aan welk salaris, aan welke productiviteit en aan welke graad van flexibiliteit zij de werkgelegenheid en de arbeidsvoorwaarden kan garanderen. Zo groeit de schrik om zijn werk te verliezen, de schrik om voordelen te verliezen, de schrik voor de anderen... Als een onderneming winsten maakt kan het goed zijn dat het bedrijf toch herstructureert of delokaliseert om... nog meer winsten te maken.

Er is geen visie op lange termijn: de beslissingen van strategische aard kunnen compleet van de ene dag op de andere veranderen ten gevolge van bijv. een beurscrash of een oorlog.

Vandaag is de 'chaos' geworden tot een dogma ... Ter aller tijden werd de afwezigheid van wetten door de mensen gezien als een ramp. Want zonder wetten, zal er altijd één blijven: de wet van de sterkste. En pech voor de zwakken!

Edouardo Lourenço zegt hierover: *"Wij, wij hebben de hel in het dagelijkse leven geïnterioriseerd, in de meest fascinerende en gruwelijke eeuw. (...) Wij kunnen discussieren over het feit of de wanorde waarin wij verzonken zijn – in de economische sfeer, die van gelijkheid of op ethisch vlak – wel of niet, in enge zin, behoren tot de chaos. Waar er geen twijfel aan is, is dat we erin leven alsof het de pracht zelve is."*²

GEVOEL VAN MACHTELOOSHEID EN MOEDELLOOSHEID

Het nazisysteem zorgde ervoor dat de gevangenen moedeloos werden. Bijna elkeen werd onverschillig voor het lot van de anderen. Voor alles was het een kwestie van (zelf) overleven.

Dit gevoel vinden we terug in de wereld van de werknemers, waar we zien dat grote onrechtvaardigheden veel mensen niet meer aanzet tot actie. En als er sprake is van herstructureringen, hoopt elkeen vooral zelf niet op de lijst te staan.

Tot besluit kunnen we zeggen dat, zoals in Auschwitz, het abnormale de norm is geworden.

Het tegenovergestelde van de idealen van rechtvaardigheid, gelijkheid, vrijheid en solidariteit vormt nu het kader van ons leven.

Wat kunnen we doen? Ondergaan? Niets doen?

Zeker niet. We moeten consequent blijven in onze analyse en om te beginnen, moeten we durven ons te verzetten, durven NEEN zeggen: **ALTIJD EN OVERAL WAT ONMENSELIJK IS, WAT ONAAN-VAARDBAAR IS WEIGEREN.**

Daarnaast moet er, samen met andere syndicalisten en mensen van de linkerzijde, gewerkt worden aan een links alternatief.

Er is momenteel een grote onverschilligheid, lees: een afwijzing van de politieke macht, zonder dat men daarom onverschillig is voor de politiek in het algemeen.

Maar het actuele politieke debat neigt naar minder en minder verschillen tussen rechts en links, t.t.z. naar een verrechtsing van het politiek establishment: want zeggen dat de tegenstellingen links-rechts voorbijgestreefd zijn is een rechtse stelling. Rechts wil juist niet als een partij verschijnen, maar als iets 'natuurlijks' en boven alle tegengestelde belangen. Niet verbazend dat velen sindsdien onverschillig zijn of het links of rechts is die aan de macht komt. Ook niet verbazend dat de logica van de 'nuttige stem' niet werkt: wat is het nut om als links persoon te stemmen voor een linkse partij die niet echt links is?

De huidige Europese regeringen doen zelfs niet meer aan politiek. Aan politiek doen is – ter herinnering – de maatschappelijke problemen ter harte nemen en hiervoor oplossingen proberen te vinden. Vandaag doen ze dit niet: men 'communiceert', men 'spreekt' en als deze methode de kiezer niet aanstaat, dan krijgt hij een zedenpreek, door hem te zeggen dat het uiteindelijk de fout van de burger is. Zeker, de burger heeft niet het recht om zich te onttrekken aan het maatschappelijk gebeuren en het bestuur over te laten aan 'de anderen'. Maar het is juist wanneer de burger zich mobiliseert, beweegt, dat de politieke wereld hem de les spelt: opgelet voor populistische afwijkingen, voor gauchisme, het is moeilij-

ker dan je denkt, laat dat aan specialisten over...
 Tegenover de onverschilligheid, tegenover de neo-liberale tendenzen, tegenover de verrechtsing van de politieke krachten, moet een 'nieuw, echt links' terug samengesteld worden.
 Geen links dat zich tevreden stelt met het bijsturen van de sociale problemen die veroorzaakt worden door de kapitalistische economie, maar een links dat stelling neemt tegen het kapitalisme. De tegenstelling rechts/links heeft slechts zin als deze wordt gezien in het licht van de kapitalistische ideologie. Concreet gaat het er dus om zoveel mogelijk de kapitalistische overheersing te dwarsbomen. Dit gaat samen met de versterking van de krachtsverhoudingen van de onderdrukten tegen de onderdrukkers. En, zonder twijfel, is het syndicalisme de laatste collectieve uitdrukking, het laatste bolwerk van vrijheid tegenover deze overheersing**.

Kameraden, dit betekent nooit opgeven, want tussen opgeven en medeplichtigheid is er maar een kleine stap, die snel kan gezet worden!

Om te eindigen moeten de woorden van René Raindorf, overlevende en getuige van Auschwitz, in onze gedachten blijven als een levende kleine vlam:

*“Vecht voor vrijheid, vecht voor de versterking van de democratie, vecht tegen het chauvinistisch nationalisme. Jullie moeten deelnemen aan de democratie van je land, van je gemeente, van je school, van je beweging. De vrijheid is nooit een gegeven, het is een permanente strijd die op elk moment aandacht verdient. Het is een strijd die je moet voeren. Niet strijden is haar zeker en vast verliezen. Je moet ze voeren met alle middelen en die zijn talrijk: betogen, petitie in omloop brengen, in contact komen met een politicus, zich informeren, lezen, analyseren en oplossingen zoeken... Jullie zijn de enige ambachtshouders van de democratie, en zonde jullie is er geen democratie.”*³

Baudouin FERRANT

Secretaris

Centrale Voeding-Horeca-Diensten

Afdeling Brussel

GEBROKEN GEZICHT

Met oprechte dank aan onze gezellinnen Myriam Akhaloui en Sylviane Petit voor de hulp bij het schrijven van deze tekst.

Ik heb me laten inspireren door een opmerkelijke synthese van Myriam van onze werkzaamheden tijdens de vorming in Borzée in 2000-2001.

Wat Sylviane betreft, zij heeft de tekst herlezen en haar opmerkingen hebben de tekst veel duidelijker en leerrijker gemaakt.

* John Maynard Keynes was econoom (1883-1946) en Brits financier. Zijn doctrine had een grote invloed op de politiek van de 20ste eeuw.

** Het bewijs dat, indien nodig, de kapitalistische wereld niet onverschillig is voor het syndicalisme is de vaststelling dat deze eerste overal en altijd de vakbonden probeert te marginaliseren, breken, criminaliseren of 'technocratiseren'...

1 *Eloge de la désobéissance – A propos d'un « spécialiste » Adolf Eichman.* door Rony Brauman en Eyal Sivan.

Le pommier, 1999, p10

2 *La splendeur du chaos.* door Edouardo Lourenço. Editions "L'Escampette", 2002, p. 14-15

3 *Futur Antérieur. L'Auffang-Lager de Breendonk et l'univers concentrationnaire nazi. (1933-1945).* Door leerlingen van het Instituut Saint-Marie te La Louvière. Editions "Christian Frisch". 1993 p.126-127

Auschwitz vertelt ons over vandaag

De ervaring startte in 1997. Een groep vakbondsafgevaardigden nam deel aan een studiereis georganiseerd door de Auschwitz Stichting. Onder begeleiding van Baudouin Ferrant, syndicale vormingswerker van het ABVV-Brussel, ontdekten zij gedurende vier dagen de onmetelijke vlakte van Auschwitz-Birkenau en luisterden naar de waardevolle getuigenissen van overlevenden.

René Raindorf, weerstander en overlevende van de kampen, nam meermaals deel aan de syndicale vormingen van het ABVV-Brussel. Hij inspireerde Baudouin Ferrant voor dit initiatief en steunde hem energiek.

De studiereis naar Auschwitz was oorspronkelijk bedoeld voor onderwijzers, opvoeders, culturele animatoren en voor leerlingen die een opstelwedstrijd wonnen.

Het idee dat syndicalisten eraan deelnamen lag niet voor de hand.

Inderdaad, men kan zich afvragen waarom een vakbondsafgevaardigde zich naar Auschwitz moet begeven.

De meest evidente reden is dat het syndicaal engagement, de wil inhoudt om onze democratische en sociale waarden te vrijwaren en bijgevolg, zich verzet tegen extreemrechtse partijen en bewegingen.

Met het doel om verder vooruit te gaan in onze reflectie, werd een werkgroep opgericht met vakbondsafgevaardigden die Auschwitz bezocht hadden. Na verschillende acties (deelname aan colloquia, vormingen, een stand op het 1 mei feest, enz.) kwam vaak de vraag terug: "wat overdragen?"

HOE EN OP WELKE MANIER DEZE BELEVENIS DELEN?

Het werd duidelijk dat het niet mogelijk was om "getuigen van getuigen" te zijn zonder kwaliteitsverlies.

Na deze vaststelling kwamen we tot de oplossing dat we deze ervaring moesten gebruiken als hoeksteen voor toekomstige acties en dat we de politieke en economische gelijkenissen tussen het verleden en het heden naar voor moesten brengen.

Sindsdien werd een (mini)tentoonstelling gerealiseerd die een inhoudelijke ondersteuning biedt en werden er talrijke activiteiten georganiseerd vooral in het syndicale milieu.

Met de huidige campagne "Vrijheid en Tolerantie" en de tentoonstelling van Jacques Rozenberg richten we ons tot een veel breder publiek in de strijd tegen fascisme en racisme.

